№ 111 ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ, 26 ՄԱՅԻՍԻ

1915
ՔԱՌԱՍՈՒՆԶՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ, 26 ՄԱՅԻՍԻ № 111

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կես տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ՄԻՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցեն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53

Խմբագրությունը բաց է առավոտյան 10—2 (բացի կիրակի և տոն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
Հասցեն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».
Յայտարարութիւնների համար վճարում են...

ՅՈՒՆԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՎ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲԼԻ
Բաժանորդագրութիւնը ընդունվում է խմբագրատանը ամեն 1-ից սկսած...
ԿԸ ԹՈՂԱՐԿՎԻ ԱՆՎՃԱՐ
ԱՌԱՆՑ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

«ՄՇԱԿԻ» ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
Ա. ԾԱՂԻԿԵԱՆԻ կազմած
ՍԱՍՈՒՆԻ ՔԱՐՏԵԶԸ
փոքրադիր՝ Հատը 5 կոպէկ, մեծադիր՝ Հատը 8 կոպէկ

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
ՀԱՅ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
Մասնակցութեամբ Տիկ. ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ
Չորեքշաբթի, մայիսի 26-ին, և հինգշաբթի, մայիսի 27-ին, յատուկ պատրաստութեամբ, առաջին անգամ Թիֆլիսում կը ներկայացնէ ԼԻՕՐ նոր պիեսը
ՄԻԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ
5 արար. 7 պատկեր.
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒՄ Է ԱՄԲՈՂՋ ԽՈՒՄԲԸ
Տոմսերը վաճառվում են թատրոնի կասսայում.
Սկիզբը երեկ. ճիշդ ժամը 8-ին
Ռեժիսոր ՍԻՐԱՆՈՅՇ
տա. 357. 2—1

Մայիսի 9-ին 1915 թ.
ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆՍ
հաստատված Արտադրություն

Տիկնոջ Ցամանաձորցիի, որ յանձնառութեան ունի ընդհանուր առաջնորդութեամբ... Տիկնոջ Ցամանաձորցիի ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆՍ ...
Առանձնապէս Տիկնոջ Ցամանաձորցիի գործակցութեամբ ամեն օր Կառավարչական ... ամեն ժամը 11-ից մինչև 4-ը ցեր., իսկ տոն օրերը՝ առ. ժ. 11-ից մինչև ժ. 12-ը.
Ծանուցում ... ժամը 11-ից մինչև ցեր. ժամը 1-ը.
Նախագահ Արտակարգ Ցամանաձորցի ... սենատոր Ա. Ն. ԿՐԻՎՅՈՎ.

ՀԱՅ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
անդամները հրաւիրվում են
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ,
որ նշանակված է չորեքշաբթի, մայիսի 27-ին, երեկ. ժամ 7½-ին Բաղար. Դումայի նիստերի դահլիճում.
ՕՐԱԿԱՐԳ Է
1) Վարչութեան զեկուցումը մինչև օրս Ընկերութեան ունեցած գործունէութեան և դրամական հաշիւների մասին։
2) Պարսկահայ փախստականներին գիւղատնտեսական օգնութիւն ցոյց տալու հարցի քննութիւնը։
3) Թիւրքահայ փախստականներին օգնութիւն ցոյց տալու հարցի քննութիւնը։
4) Ընտրութիւն Վարչութեան 1 անդամի և 3 փոխ-անդամի, վերստուգիչ յանձնաժողովի 3 անդամի և 2 փոխ-անդամի։ տա. 356. 2—1

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
25 մայիսի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական։ Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Մայիսի 23-ին Սարըկամըշի ուղղութեամբ աննշան հրացանաձգութիւն էր Արաքսի հովտում մեր և Թիւրք առաջապահ զօրախմբերի միջև։

Մեր զօրքերը գրաւել են Ադիլ-ջէվազ-կալէ գիւղը՝ Վանի լճի ափին։

Մնացած զօրաճակատում փոփոխութիւն չը կայ։

Մայիսի 22-ին Թիւրքերը փորձեցին յարձակման դիմել ծովամերձ ուղղութեամբ, բայց վանվեցին մեր կրակից։

Մանազկերտի ուղղութեամբ հետախոյզ պահակախմբերի միջև ընդհարում էր Նորշէն գիւղի մօտ։

Ջավլաբա լեռնաշղթայի մօտ կռիւը վերջացաւ Թիւրքերի ըստ տապ նահանջով, որոնք խումբ-խումբ բարձրացան լեռները։

Մնացած ուղղութեամբ չը կայ փոփոխութիւն։

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՐԴԱՆԵԼՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
23 մայիսի

ԼՈՆԴՈՆ. — «Թայմսին» հեռագրում են Միտիլէնից.

Մայիսի 22-ի առաւօտեան դաշնակից զօրքերը ընդհանուր գրոհի ձեռնարկեցին Գալիպոլի թերակղզում Թիւրքաց դիրքերի դէմ։

ՍՕԼՈՒՆ.—Տենէդօսից հաղորդում են.

Դաշնակիցներին աջողվեց գրոհ տալով տիրել Կրիտիայի բլուրներին. հակառակորդի կորուստները խոշոր են։

ՍՕԼՈՒՆ.— Միտիլէնից տեղեկացնում են.

Ճակատամարտը, որ տեւում է երեք շաբաթ Գալիպոլի թերակղզում Կրիտիան տիրանալու համար, ամենաարիւնահեղ ճակատամարտերից մէկն է։ Նրանից յետոյ, երբ անգլիացիք և ֆրանսիացիք գրաւեցին այդ դիրքը շրջապատող բլուրները, Թիւրքերը, ստանալով օգնութիւն, ձեռնարկեցին մի շարք կատաղի յարձակումներ։ Վեց անգամ յաջորդաբար նրանք յարձակում գործեցին և վանվեցին։ Հուից յետոյ գտնվեցին 2000 դիակ։ Ստանալով օգնութիւն, դաշնակից զօրքերը մայիսի 20-ին նոր ուժեղ յարձակում գործեցին։

Միտիլէնից հաղորդում են.

Անգլիացիք գրաւեցին Մօէխոնիսին Այվալըի հանդէպ, և այնտեղ մեծ թւով զօրք ափ իջեցրին։ Րօդօսում մեծ պատրաստութիւններ են տեսնըվում, որպէս զի այնտեղ ափ իջնէ իտալական այն զօրաբանակը, որ մասնակցելու է Դարդանէլի մօտ տեղի ունեցող գործողութիւններին։

Այստեղ կարծում են, որ շուտով անգլօ-ֆրանսիական նաւատորմը ընդհանուր յարձակման կը ձեռնարկէ Անատոլիայի ծովափում։ Ծովային խոշոր ուժեր կենտրօնացած են այդ նպատակի համար։ Անգլիական «Միներվա» յածանաւը եօթն ականանաւերի և երկու սուզանաւի հետ գտնվում է Նեբակս նաւահանգստում։ «Լուզիտանիա»-յի» տիպի անգլիական երկու մեծ նաւերով երէկ Դարդանէլ հասան 12,000 անգլօ-ֆրանսիական զինուոր։

ՊԱՐԻԶ.—Դարդանէլում մայիսի 22-ին ցերեկը դաշնակիցները յարձակում գործեցին Թշնամու վրա ամբողջ զօրաճակատում, որպէսզի տիրեն նրա յենակէտներից մի քանիսին։ Կենտրօնում անգլիացիք գրաւեցին Թիւրքական խրամատների երկու շարք և առաջացան 400 մետր ներս դէպի Թիւրքերի դիրքերը։ Ֆրանսիական առանձին գումարտակը գրաւեց Թշնամու ամրութիւնների առաջին գիծը։ Այդ գործողութեան ժամանակ դաշնակից նաւատորմը ցոյց էր տալիս եռանդուն աջակցութիւն զօրքերին։ Թշնամին կրեց չափազանց խոշոր կորուստ և տուեց մի քանի հարիւր գերի զինուոր 10 օֆիցէրի հետ։ Գերիների թւումն են 6 գերմանացի նաւաստի։ Մեր թնդանօթների կրակը գերազանցում էր Թշնամու կրակից։ Նոյս մայիսի 22-ի գիշերը Թիւրքերը երկու հակայարձակում գործեցին, բայց ապարդիւն։

ԱԹԷՆՔ.—Միտիլէնից հաղորդում են, որ, ըստ լուրերի, երէկ առաւօտ դաշնակիցները ընդհանուր յարձակում գործեցին Թիւրքական դիրքերի վրա Թերակղզում։ Փոքր-Ասիայի ծովափի մի քանի կէտում դաշնակիցները ռմբակոծութիւնից յետոյ ափ են հանել Թռուցիկ խմբեր հակառակորդի բանակատեղիները հետախուզելու համար։

Առանց անգլիական ծովակալի առանձին թոյլտուութեան՝ արգելված է նաւերին մտնել Մուդրոսի ծոցը։

Սամօս կղզուց բէնզին բերող երկու խոշոր շոգենաւ դաշնակիցներից բռնըվել են Մուդրոսում։

Տակաւին չը հաստատված լուրի համաձայն, անգլիական մի սուզանաւ ջրասուզել է Նագարայի մօտ Թիւրքաց երկու շոգենաւ։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Ծովակալ Դէրօբէկը տեղեկացրեց բրիտանական ծովակալութեան, որ նա ֆրանսիական ծովակալ Հէնրոտից ստացել է հաղորդագրութիւն այն մասին, որ ռուսական «Ասկոլդ» յածանաւը փայլուն կերպով գործեց Դարդանէլի մօտ կռիւներից մէկի ժամանակ։ Ստանալով այդ հաղորդագրութիւնը, բրիտանական ծովակալութիւնը արտայայտեց ծովային մինիստր Գրիգորովիչին իր հրճուանքը «Ասկոլդի» նաւաստիների գործողութիւնների հանդէպ։

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

◆ «Р. С.»-ին և «Р. В.»-ին հեռագրում են, որ Թիւրքաց շտաբը, աչեւ նախատեսելով Բուլգարիայի հանդէս գալը, ուղարկում է խոշոր ուժեր դէպի Չաթալջա։ Թիւրք-բուլգարական յարաբերութիւնները վատթարացել են։ Ադրիանուպոլիսը դատարկվել է։

◆ Կ. Պոլսի երկաթուղային կապը փոքրասիական ափի հետ խզվել է քարածուխի պակասութեան պատճառով։

◆ Թիւրքիա են հասել գերմանացի նոր օֆիցէրներ։ Բոլոր դիրքերը Դարդանէլում և խոշոր զօրամասերը գտնվում են գերմանացիների հրամանատարութեան ներքոյ։

◆ Միջոցներ են ձեռք առնված պաշտպանելու Սուէզի ջրանցքը գերմանական սուզանաւերից։

◆ Բ. Դուռը յայտնել է, որ Թիւրքիան որոշել է վերսկսել արշաւանքը Սուէզի ջրանցքի վրա։

◆ Գերմանացիք վերանորոգում են բոլոր բերդերը Գալիպոլի Թերակղզում։

◆ Թիւրքիան կովկասեան ռազմաճակատից բոլոր լաւագոյն ուժերը փոխադրեց դէպի Կ. Պոլիս։

◆ «Р. В.»-ի ասելով, Կ. Պոլսում երիտասարդ Թիւրքերը տնային բանտարկութեան են դատապարտել Շիւքրի-փաշային, որ մի խումբ օֆիցէրների գլուխն անցած պայքարում է երիտասարդ Թիւրքերի քաղաքականութեան դէմ։

◆ Յունաստանի մամուլը պահանջում է իշխանութեան կոչել Վենիզէլօսին և պատերազմ յայտարարել Թիւրքիային։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
23—24 մայիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Մայիսի 22-ին երեւան հանվեց, որ գերմանական նաւատորմի խոշոր ուժեր կենտրօնացել են Բալտիկ ծովի միջին մասում։ Մեր ռազմանաւերը թնդանօթաձգութիւն ունեցան գերմանական ռազմանաւերի հետ Ռիգայի ծոցից ոչ հեռու։

Նէմանի երկու ափում, Նարեվի զօրաճակատում և Վիսլայի ձախ ափում էական փոփոխութիւններ չը կան։

Մեր առաջխաղացումը Ստորին Սանի մօտ մայիսի 21-ին և 22-ին զարգացաւ աջող. 14-րդ աւստրիական զօրաբանակը, որ նախկին օրերի ընթացքում պարտութիւն կրեց Վարխոլ-Պօդվօլինա-Ստրուգա զօրաճակատում, նահանջեց դէպի իր ամուր դիրքը Լէնգի և Սանի միջև։ Ստաննա-Եատա և Լէնտօվնեա-Զարժինօ գիւղերի մօտ կռիւը շարունակվում է. մենք այստեղ գերի բռնեցինք աւելի քան 1000 հոգի։ Մեզանից վանվող աւստրիացիներին օգնելու համար գերմանացիների մեծաքանակ պահեստի գնդերը, որոնք կենտրօնացած էին Լէնգի ձախ ափում, լոյս մայիսի 22-ի գիշերը երեք կատաղի յարձակում գործեցին Կրավցէ-Բուրջէի զօրաճակատի վրա, որոնք սակայն վանվեցին։

Սանի աջ ափում, Լիւբաչէվկա և Սկլօ գետակների միջև մայիսի, 22-ին մեր հետեւակ զօրախմբերը գրաւեցին գերմանական մի քանի խրամատ Կորժէնիցա գիւղի մօտ։ Թշնամուն մայիսի 21-ին աջողվեց ձեռք ձգել Վիշնի ձախ ափում Ստուրժավա գիւղը։ Մեր հակայարձակումից Թշնամին վանվեց այդ գիւղից, բայց մնաց մերձակայ բլուրների վրա։

Թշնամին լոյս մայիսի 22-ի գիշերը յարձակում գործեց Կրուկէնիցա և Ստրբեակ գետի միջև, բայց վանվեց մեծ կորուստներով։ Գարտօբէրգի դիրքի մօտ մենք կարողացանք վանել Թշնամու 4 յախուռն գրոհը։ Հետեւեալ օրվայ կէսօրին յիշեալ ամբողջ զօրաճակատում Թշնամին ցիրուցան եղաւ։ Մեր զօրքերը իրանց հերթին արշաւելով յարձակում գործեցին Թշնամու վրա Կրինիցայի մօտ։ Կռիւը շարունակվում է։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Րիգա-Շավէլի շրջանում էական փոփոխութիւն չը կայ։

Նարեվի մօտ Թշնամին մայիսի 23-ի առաւօտը սկսեց ուժեղ թնդանօթաձգութիւն Պեսսա գետի ձախ ափում։

Վիսլայի վրա մեր օդագնացը աջողութեամբ ռմբակոծեց Թշնամու նաւերը որոնցից մէնը ջրասուզվեց։

Րավկայի վրա Թշնամին, օգտվելով քամու ուղղութիւնից, մայիսի 23-ին փորձեց գործադրել խեղդող գազեր։

Գալիցիայում Ստորին Սանի ձախ ափում մեր զօրքերը մայիսի 22-ին կռւով տիրացան Գրօբլէ գիւղին։

Պերէմիշլի մօտից Թշնամին շարունակում է առաջանալ Մօսցիսկէի ուղղութեամբ։ Մայիսի 22-ի երեկոյեան Թշնամին, կենտրօնացնելով խոշոր ուժեր Զիշնի-Պակօստ-Բուխօվիցէ զօրաճակատի դէմ, սկսեց մի շարք յարձակումներ խոշոր թնդանօթների կրակի պաշտպանութեամբ։ Սակայն շնորհիւ մեծ կորուստների՝ նրան չաջողվեց մօտենալ մեր խրամատներին։

Դնէստրի վրա, Տիսմէնիցայի և Սվիկայի միջև, մայիսի 22-ի երեկոյեան և հետեւեալ առաւօտը խոշոր ընդհարումներ չեղան։

Դէլատին և Կօլօմիէի միջև մեր զօրամասերը աջողութեամբ վանեցին աւստրիացիների մեծաքանակ զօրախմբերի մի շարք հակայարձակումները։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Հեղինակաւոր աղբիւրներից հաղորդում են, որ մայիսի 21-ին Րիգայի ծոցի մօտ գտնվող Թշնամու նաւատորմի ականանաւերը մօտեցան ծոցի մուտքին, բայց մեր ռազմանաւերի մօտենալը տեսնելով ետ քաշվեցին, որից յետոյ Թշնամին, իջեցնելով հիդրօ-աէրօպլաններ, ռմբակոծեց մեր ռազմանաւերը։ Հիդրօ-աէրօպլանների յարձակումն անցաւ ապարդիւն։ Մայիսի 22-ին Թշնամին նորից փորձեց մօտենալ մեր ծովափին, բայց ենթարկվելով մեր ռազմանաւերի յարձակման՝ հեռացաւ։ Այն ժամանակ էլ Բալտիկ ծովում ռմբակոծվեց Թշնամու սուզանաւից և ջրասուզվեց «Ենիսէյ» նաւ, որի նաւաստիներից ազատվեցին 32 հոգի։

Մեր ափերից դիտել են, որ մեր սուզանաւի գործողութիւններից վնասվել են Թշնամու 3 նաւ։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
23—24 մայիսի

ԼՈՆԴՈՆ.—Պաշտօնապէս հաղորդվում է. «Կամերունում գործող անգլօ-ֆրանսիական զօրքերը մայիսի 16-ին վանեցին Թշնամուն իր ուժեղ դիրքերից։ Դաշնակիցների կորուստներն աննշան են»։

Ֆէլդ-մարշալ Ֆրէնչը տեղեկացնում է. «Թշնամին ուժեղ ռմբակոծութեան ենթարկեց մեր խրամատները Հօօժ գիւղակի մօտ՝ Իպրից 3 մղոն դէպի արեւելք։ Մանր կռիւները տեղի էին ունենում փոփոխական աջողութեամբ։ Ժիվանշից դէպի հիւսիս-արեւելք մենք անցեալ գիշեր արտաքսեցինք Թշնամուն 200 եարդ տարածութեամբ, բայց անկարող եղանք արեւածագից յետոյ մնալ խրամատներում Թշնամու ուժեղ կրակի պատճառով»։

ՊԱՐԻԶ.—Պաշտօնապէս հաղորդվում է. «Թշնամին գիշերը 3 անգամ հակայարձակումներ գործեց Սուշէ շաքարի գործարանի վրա, բայց ամեն անգամ վանվեց խոշոր կորուստներով։

«Արրասից դէպի հիւսիս չափազանց ուժեղ թնդանօթաձգութիւն է»։

ՊԱՐԻԶ.— Լօրէտի, Նէվիլի և Լաբիրինտի մօտ յամառ կռիւները շարունակվում են։ Թշնամին ռմբակոծում է Վերդէնը։

Պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

«Արրասի հիւսիսային մասում երէկ երեկոյեան և գիշերով Թշնամին չափազանց եռանդուն փորձ արեց տիրանալու նախկին օրերում կորցրած դիրքերին։ Թշնամին

շարունակ ռմբակոծում է Սուշէի շաքարի գործարանը. մեր թնդանօթները պատասխանում են։ Գեր[illegible] և նայցիք հինգ հակայարձակում գործեցին Նոտր-դամ-դը-Լօրէտի մատուռից դէպի արևելք լեռնանցքների դէմ։ Անընդհատ յարձակումներ են թշնամու կողմից Էսկնօւլէտ-Սուշէ ճանապարհի վրա։ Գերմանական յարձակումը ամենուրեք վանված է։ Մենք մեր ձեռքում պահեցինք բոլոր դիրքերը և ծանր կորուստ պատճառեցինք թշնամուն»։

ԼՈՆԴՈՆ.— Թշնամու դիրիժաբլները թռիչք կատարեցին Անգլիայի հարաւ-արևելեան և արևելեան ծովափի վրա և նետեցին ռումբեր, որոնք պատճառեցին աննշան վնասուածքներ. զոհերի թիւը մեծ չէ։

ԱՒՍՏՐՕ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

22—24 մայիսի

ՀՌՈՄ.—Գլխաւոր բանակը յայտնում է.

Մայիսի 21-ին ամբողջ սահմանի ուղղութեամբ շարունակվեցին նախապատրաստական կռիւներ, որոնք ամբողջ ժամանակ զարգանում էին ի նպաստ մեր։ Մեր զօրքերը, վերջին օրերում գրաւելով Մոնտէ-Նէգրօ լեռնաշղթան, առաջանում են շարունակ և յամառութեամբ կռւում են աւստրիացիների դէմ, որոնք գտնվում են ուժեղ թնդանօթային պաշտպանութեան տակ։ Կարնիւում աւստրիացիք պարզևեն տեղը կատաղի յարձակումներ են գործում ալպիական մեր զօրամասերի վրա, բայց այդ յարձակումները վանվում են։

Գլխաւոր բանակը յայտնում է.

Տիրոլի և Տրէնտինօյի ամբողջ սահմանի ուղղութեամբ խոշոր կռիւներ չեղան։ Շարունակելով գործողութիւնները Ռովերէտօյի ուղղութեամբ, մենք գրաւեցինք Մատասօնէն և Վայլմորբիան Վալդասսօյում։ Մառախուղն արգելք էր լինում թնդանօթաձգութեան Աստիկօ սարալանջի մօտ, սակայն պարզված է, որ մեր թնդանօթները ոչ միայն լռեցրին աւստրիական Լուզէրնա և Շպիցֆերլէ բերդերը, այլ և լրջօրէն փչացրին Բէլվեդէրը և Բուզաֆերլէն։ Կարնիւում գործողութիւնները սահմանափակվեցին թնդանօթաձգութեամբ։ Մեր զօրքերը խլեցին 2 թնդանօթ և փչացրին 2։ Իզօնցօյի միջին մասում յարձակումն ուղղված է Մօնտենէրօյի դէմ, Տօլմինօյի կողմը, ուր մեր զօրքերը դժուարութիւնների հանդիպեցին տեղի և բերդերի պատճառով, որոնց մէջ գտնվում են մեծ թւով աւստրիացիներ գնդակացիրներով ու թնդանօթներով։ Մայիսի 21-ի ընթացքում յարձակողական գործողութիւնները կատարվում էին փոփոխական աջողութեամբ, բայց մենք ամուր պահեցինք Մօնտենէրօն և նրա լանջերը։ Մեր կորուստները լուրջ չեն։ Նոր թարմ ույժերի գալստեամբ սկսվեց վճռական կռիւ։ Մնացած զօրաճակատում առաջխաղացումը շարունակվում է։

ՀՌՈՄ.—Գլխաւոր բանակը յայտնում է.

Մայիսի 22-ին էական ոչինչ տեղի չունեցաւ։ Առաջաւոր զօրամասերի աննշան ընդհարումները շարունակվում են սկսած Ստէլվիօյի մօտից մինչև ծովը։ Փօլգարիայի սարալանջում մեր թնդանօթները աւերում են աւստրիական բերդերը։ Խոշոր ույժերի տեղափոխութիւնները և կենտրոնացումը շարունակվում են լիակատար կարգով։

ԾՈՎԻ ՎՐԱ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 մայիսի

ԼՈՆԴՈՆ.—Շվէդական «Լապլանդ» շոգենաւը Պիտէրհէդից 55 մղոն հեռաւորութեան վրա ջրասուզվել է. նաւաստիներն ազատվել են։

«Իօնա» և «Խրիզօպրասուս» շոգենաւերը մայիսի 21-ին ջրասուզվել են գերմանական սուզանաւից. Ֆէրայլի մօտ։ Նաւաստիներն ազատված են։

Երկու շոգենաւ Լօուստօֆից ջրասուզվել են Հիւսիսային ծովում գերմանական մի սուզանաւից. նաւաստիներն ազատվել են։

Նօրվէգիական «Կօւրանօ» շոգենաւը ջրասուզվել է սուզանաւից Լիւս կղզու ափերի մօտ. նաւաստիներն ազատվել են։

ԼՈՆԴՈՆ.—Թշնամու մի սուզանաւ Օրկնայի կղզիների մօտ ջրասուզել է մի ձկնորսանաւ և Լօուստօֆի մօտ՝ 1 ձկնորսանաւ։ Հիւսիսային ծովում մայիսի 21-ին և 22-ին ջրասուզվել են դարձեալ 2 ձկնորսանաւ։ Մարդիկ ազատվել են։

ՀԱՄԱԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

22—23 մայիսի

ՓԱՐԻԶ.—Հաղորդում են, որ Մաքսիմ Գորկիի որդին, որ իբրև կամաւոր մտել էր զօրքի մէջ, ապրիլի 26-ին վիրաւորվել է Կարանսին վերցնելու ժամանակ։ Նրա աջ ձեռքը կտրել են։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Ներքին գործերի մինիստրն արգելեց գործածել գերմաներէն պետութեան ներսում՝ պօստ-հեռագրական յարաբերութիւնների մէջ։

Նորին Բարձրութիւն Իշխանուհի Տատիանա Կոնստանտինովնա Բագրատիոն-Մուխրանսկայան մեկնեց Մցխեթ՝ դիմաւորելու պատերազմում հերոսի մահով ընկած իր ամուսին Իշխան Բագրատիոն-Մուխրանսկիի մարմինը։ Իշխանուհուն ուղեկցում է Օգոստափառ Եղբայր Նորին Բարձրութիւն Իշխան Իգօր Կոնստանտինովիչը։

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը արգելք չը գտաւ թոյլատրելու համալսարանների պրօֆեսօրներին և պրիվատ-դօցենտներին՝ ծառայութեան մտնելու Կարմիր Խաչի մէջ արձակուրդի ժամանակ։

Իտալիայի հանդէս գալու առիթով կայացաւ ռուս-իտալական առևտրական պալատի հանդիսաւոր նիստը, ուր նախագահը խնդրեց ներկայ եղող իտալական դեսպանին ողջոյն ուղարկել իտալացի ժողովրդին յանձին քաջարի թագաւորի։ Իտալական դեսպանը, ընդգծելով ռուս և իտալացի ժողովուրդների հոգեբանական կէտերը, վերջացրեց իր ճառը բացագանչելով՝ «Կեցցե՛ն Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհին, ռուս զօրքը և ռուս ժողովուրդը»։

ԼՈՆԴՈՆ.—Մի քանի օր առաջ Ասկվիտը ֆէլդմարշալ Ֆրենչի հետ միասին այցելեց բրիտանական զօրքերի դիրքերը։ Ասկվիտը ներկայ եղաւ զօրադիտումին և դիմեց զինւորներին մի ճառով ու ողջունեց նրանց ցոյց տուած քաջութեան առիթով։ Ասկվիտի ճառը լսվեց մեծ խանդավառութեամբ։ Ցեռոյ Ասկվիտն այցելեց հիւանդանոցը։ Պրեմիէրը հետաքրքրվեց, դիտելով զինւորներին, որոնք հաւաքւում էին իրանց հերթին լողարան ստանալու։ Զինւորները ճանաչեցին Ասկվիտին, դուրս թռան մերկ, շրջապատեցին նրան և ողջունեցին բացագանչութիւններով։

Ռուս դեսպան կոմս Բէնկէնդորֆը ընդունվեց ունկնդրութեան թագաւորից։

Վաշինգտոնից հեռագրում են, որ Բեռլին է մեկնելու Բէրնսդորֆի ներկայացուցիչը, որ կը պարզէ Վիլհէլմ կայսրին Բէրնսդորֆի և Վիլսօնի միջև տեղի ունեցած բանակցութիւնների բովանդակութիւնը։

ՍԻԴՆԵՅ.—Տիկին Մէլբայի համերգը յօգուտ պատերազմից տուժած լեհ ազգաբնակութեան ֆոնդի տուեց 6382 ֆունտ ստէրլինգ։

ՓԱՐԻԶ.—Անգլիական թագաւորի ծննդեան օրվայ առիթով նախագահ Պուանկարէն և զինւորական մինիստր Միլէրանը սրտագին հեռագրեր փոխանակեցին թագաւոր Գէօրգի հետ։

ՓԱՐԻԶ.—Հասարակական կարծիքը հանգիստ ընդունեց Պերեմիշլը դատարկելու տեղեկութիւնը։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Բեռլինից տեղեկացնում են, որ ազգային-լիբէրալ կուսակցութիւնը հրատարակել է կուսակցական բանաձևը պատերազմի նպատակների մասին։ Կուսակցութիւնը պահանջում է արևմուտքում, Գերմանիայի գերիշխող դրութիւնն ապահովելու համար, միացնել Գերմանիային քաղաքական, տնտեսական ու զինւորական տեսակէտից անհրաժեշտ երկիրը։ Արևելքում պէտք է ձեռք բերվեն ոչ միայն ռազմագիտական սահմաններ, այլ և նոր շրջաններ, գաղթավայրեր։

«Ամստ. Գանդ.»-ը հաղորդում է. «Լուրերի համաձայն, Գերմանիան մտադիր է դեռ մինչև պատերազմի վախճանը պաշտօնապէս յայտարարել Բելգիայի միացումը»։

ՆԻՑՑԱ.—Մեծ-Բրիտանիայի և Իտալիայի ֆինանսների մինիստրները քննեցին ֆինանսական հարցեր Իտալիայի հանդէս գալու առիթով։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ. — Վօլֆի գործակալութիւնը հաղորդում է Բեռլինից, որ ամերիկեան դեսպանը հեռագրով յայտնեց ամերիկեան արտաքին գործերի մինիստրութեանը գերմանական նօտայի բովանդակութիւնը, որով գերմանական կառավարութիւնը ցանկութիւն է յայտնում հատուցանել վնասները, «Գէլֆլայթ» շոգենաւը ջրասուզելուն համար՝ ցաւ է արտայայտում ջրասուզման առիթով և յայտնում է, որ շոգենաւը ջրասուզվել է թիւրիմացութեամբ, որովհետև սուզանաւը նկատեց ամերիկեան դրօշակը միայն այն ժամանակ, երբ ականը արդէն նետված էր։

Բեռլինից հաղորդում են, որ սկզբում, զինւորական ծառայութեան անպէտք համարված անձինք այժմ կանչվում են երեք օրվայ ընթացքում նոր քննութեան համար։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնապէս հերքվում է գերմանական լրագիրների այն տեղեկութիւնը թէ, նրանց գրաւած Լիբավան ներկայացնում է ցամաքային ու ծովափնեայ բերդ։ Դեռ 1910 թ. Լիբավան վերացվեց իբրև բերդ, բոլոր թնդանօթները դուրս տարվեցին նրա միջից, և նա ներկայացնում է սովորական անպաշտպան ծովափնեայ քաղաք։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Բեռլինում հրատարակված են հետաքրքրական վիճակագրական տւեալներ, որոնցով մասգործների գերմանական միութիւնը յայտնում է, թէ սեպտեմբերի վերջին պատերազմի կանչվեցին միութեան [illegible] տղամարդկանց 54,9%-ը, յունվարի վերջին—70%-ը և ապրիլի վերջին—84%։

ՆԻՇ.—Ալբանիայից տեղեկացնում են, որ սերբերն աջողութեամբ ետ են մղում ալբանական հրոսակախմբերին։ Գրաւված շրջանների խաղաղ ազգաբնակութիւնն ամենուրեք սրտաբաց է ընդունում սերբերին, որոնք արդէն գրաւել են Պիշկօպիէն։

ԼՈՆԴՈՆ. — Րէյտէրի գործակալութիւնը հաղորդում է Հաագից, որ Պերեմիշլի գրաւումը, որ հրճուանք է առաջ բերել Բեռլինում և Վիեննայում, առաջ չէ բերում Հօլանդիայում ոչ մի յուզմունք։

ՓԱՐԻԶ. — Հաւասի գործակալութիւնը, մատնանշելով որ ռուսները մի քանի շաբաթ դիմադրում են Գերմանիայի սոսկալի գրոհին, յայտնում է, որ դաշնակից պետութիւնները, լիակատար հաւատով նայելով ապագային, պէտք է անընդհատ շարունակեն իրանց ույժերի լարումը, որոնց գլխաւոր ծանրութիւնը ընկնում է ներկայ րօպէին հերոսական Ռուսաստանի վրա։ Նրանց ընդհանուր վճիռը այնքան անյողդողդ է, որքան ամուր է նրանց միութիւնը։

ՓԱՐԻԶ.—Նիցցայից հեռագրում են, որ բրիտանական և իտալական մինիստրները, վերջացնելով խորհրդակցութիւնը, մեկնեցին Պարիզ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Միլանում կողոպտված են գերմանական բոլոր խանութները։ Վնասները միլիոնների են հասնում։

◆ «Н. В.»-ն գրում է. «Պէտք է յիշել, որ Պերեմիշլը կրկնակի անգամ ոչնչացվեց թէ աւստրիացիների և թէ մեր ձեռքով. այժմ նա ստացել է ոչ թէ տեղական ռազմական նշանակութիւն, այլ հասարակ քաղաքի։ Ինչպէս Եարօսլավը կամ Տարնովը յաճախ ձեռքից ձեռք էին անցնում, այնպէս և Պերեմիշլը միայն ժամանակաւորապէս անցաւ թշնամուն և շուտով նորից մեր ձեռքում կը լինի։ Նրա նշանակութիւնը՝ իբրև բերդի՝ բոլորովին զրոյի է հաւասարվել։ Ապագայում մեր արշաւանքի մէջ Պերեմիշլը բնաւ ազդեցութիւն չի անի»։

◆ Բեռլինում հրատարակվել է մայիսի ընթացքում գերմանացիների ունեցած կորուստների ցուցակը. սպանվածների թիւն է 1485 օֆիցէր։

◆ «Б. В.»-ին հեռագրում են Լոնդոնից, որ «Դէյլի-Նիւսի» տեղեկութիւնների համաձայն՝ գերմանացիք իրանց «ցէպպելիններով» նոր արշաւանք են մտորում Լոնդոնի վրա։

◆ Սարաէվօյի վրա երևացել են ֆրանսիացի օդագնացներ։

◆ Կոմս Ցէպպելինը յայտնել է, որ Գերմանիան ունի 1300 աէրօպլան և 36 դիրիժաբլ։ Պատրաստվում է հսկայական յարձակում Լոնդոնի վրա։

◆ Գերմանիայում կազմակերպվում է կանանց լեգէօն, որ մաս-մաս լրացնելու է զօրքերի կազմը. կանայք արդէն զբաղվում են զինւորական վարժութիւններով։

◆ Վիլհէլմի երրորդ որդին հրամանատարում է Պօլում աւստրիական ռազմանաւերը։

◆ Լեհաստանում ազգաբնակութիւնը խրամատներ է փորում՝ կռիւների ժամանակ նրանցում ապաստանելու համար։

◆ Վիլհէլմ կայսրը շուտով մեկնելու է իտալական զօրաճակատը։

◆ «Рѣчь»-ին հեռագրում են Կոպէնհագէնից, որ Գերմանիան աշխատում է նետել Շվէյցարիային պատերազմի գիրկը ընդդէմ Իտալիայի։

◆ Ռումինիայի հանդէս գալը դարձել է օրվայ խնդիր։

◆ Պորտուգալական մամուլը կառավարութիւնից պահանջում է խզել կապերը Գերմանիայի հետ՝ պորտուգալական 2 շոգենաւ ջրասուզելուն պատճառով։

◆ Վիեննայում լուրերի համաձայն երևան է հանված խոլերայի 2 դէպք։

◆ Գերմանական մամուլը թշնամական տոն է գործածում Ամերիկայի հասցէին։ Յարաբերութիւնները երկու պետութիւնների միջև շատ սուր կերպարանք են ստացել։ Ամերիկեան գաղութը պատրաստ է մեկնել Բեռլինից։

◆ Լուրերի համաձայն, անթել հեռագրի գիւտն անող Մարկօնին նոր միջոց է հնարել սուզանաւերի դէմ կռւելու համար։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

22—24 մայիսի

ԱԹԷՆՔ. — Բժիշկների համախորհուրդը վճռեց, որ անհրաժեշտ է թագաւորին ենթարկել անդամահատութեան։ Այդ որոշման հիման վրա Վիեննայի պրօֆ. Էյզէլսբէրգը հանեց թագաւորի կողերից, որպէսզի թարախը հեշտութեամբ դուրս գայ։ Թագաւորի առողջական ընդհանուր դրութիւնը բաւարար է։

ՏՕԿԻՕ.—Այստեղ երևան հանվեցին ժանտախտի 4 դէպք, որոնցից 2-ը վերջացաւ մահով։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Ֆինանսների մինիստրը հարկաւոր գտաւ թոյլ տալ ներքին շուկան հանել 3 միլիօն պուդ շաքար անձեռնմխելի պաշարից։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐ.—Ջրհեղեղն ուժեղանում է. ջրի տակն է էլեկտրական կայարանը. քաղաքը մնացել է առանց լոյսի և ջրի։ Էլեկտրականութեամբ աշխատող գործարանները և տպարանները կանգ են առել։

ԱՏԿԱՐՍԿ.—Բալաշովի գծի Ռտիշչէվօյի մօտ ռէլսերից դուրս ընկան արագ գնացքի 15 վագօն, որոնցից 9-ը ջարդվեցին. սպանվեցին 2, ծանր վիրաւորվեցին 15, թեթև՝ 51 հոգի։

ՍԼՈՒՑԿ.—Հրդեհը ոչնչացրեց քաղաքի առևտրական մասը։ Այրվեցին 52 տուն, 42 կրպակ, դեղատունը, սինագոգը, խնայողա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄՆ ՈՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇԱՀԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

I

Համաշխարհային պատերազմը միայն գերմանական բանկերների գործը չէ. նա գլխաւորապէս հանդէս է գալիս որպէս համաեւրօպական պետութիւնների արդիւնաբերական կեանքի զարգացման մի տրամաբանական հետևանք. պատերազմը որպէս տնտեսա-քաղաք[illegible] բնոյթ ունեցող երևոյթ մի շատ [illegible] խնդիր է, որը մեզանից պահանջ[illegible] է գիտակցական վերաբերմունք՝ թափանցելու նրա հիմքերը և որոշելու այն խթանները, որոնք այնպիսի մեծութեամբ են հանդէս գալիս եւրօպական պետութիւնների շահերի հետ թէ Թիւրքիայում և թէ աֆրիկեան սև կոնտինենտի վրա, որ մեծ դժուարութեամբ են զատվում այստեղ, առաջին հայեացքից, զուտ քաղաքականութեան ու տնտեսական քաղաքականութեան խնդիրները. բայց խորացումն ու սօցիալական գիտութիւնների նորագոյն մեթօդը մէկիկ-մէկիկ փուլերի է ենթարկում անմատչելի լաբիւրինթօսի մանուածապատ առեղծուածները։

Ժամանակակից Եւրօպայի արդիւնաբերական կեանքի զարգացումը նրա տնտեսական քաղաքականութեան հիմքն է կազմում, որը, սակայն, մեծապէս տարբերվում է նրա արդիւնաբերական կեանքի զարգացման նախընթաց շրջանից։ Եւրօպայի արդիւնաբերական կեանքը իր վերջին, նորագոյն էտապում յեղափոխվեց ու յեղաշրջվեց. այդ յեղաշրջումները Եւրօպայի սօցիալական կեանքում ծնեցին նոր հարցեր, քաղաքական ու տնտեսական բնաւորութեամբ։ Եւ իրօք՝ մինչ այն, երբ Եւրօպան կապիտալի կուտակման նպատակով օգտագործում էր գաղութների հարստութիւնը, մետրօպօլիան ամեն միջոց գործ էր դնում՝ սակաւ և հարստութեան ներհօսման համար, եթէ միայն այդ միջոցները աւելի հեշտացնում էին գաղութագէտների քաղաքական ու տնտեսական ծրագիրների իրագործումը։ Թէ իրօք ինչպիսի հսկայական չափերի էին հասնում Եւրօպա ներհոսող հարստութիւնը և ինչպիսի գիշատիչ բնոյթ ունէր գաղութային քաղաքականութեան ախորժակը, մենք տեսնում ենք հէնց Եւրօպայի առաջին քայլերի մէջ. «1503 թւի սեպտեմբերին Վասկօ-դէ-Գամման վերադարձաւ իր երկրորդ ճանապարհորդութիւնից հարուստ բեռնով, որի մի մասը վաճառվեց 550,000 շիլլինգով. ամբողջ բեռան գինը հասնում էր 1.000,000 դուկատի այն ժամանակ, երբ էքսպեդիցիայի ծախսերը մօտաւորապէս 200,000 դուկատի էին հասնում» (Бруксъ Адамсъ. «Новая держава», 1910 г., стр. 78)։ Սա Եւրօպայի արդիւնաբերական զարգացման առաջին շրջանն է, երբ Սպանիայի, Պորտուգալիայի, Հօլլանդիայի գաղութային կողոպտ քաղաքականութիւնը ուղղված էր միայն իրանց առևտրական շահերի ընդլայնման, որով Եւրօպան կուտակում էր խոշոր միջոցներ։ Գաղութների գրաւումը այն հետևանքն էր ունենում, որ մետրօպօլիան ի հաշիւ նրանց հաստատում էր, գանձելով իր արդիւնաբերութեան զարգացման համար անհրաժեշտ միջոցներ. այդ խոշոր ձգտումն էր, որ, որպէս մի պատմական անհրաժեշտութիւն, գաղութային քաղաքականութեան շղանչն ու հոգին էր կազմում, որոշ տոն ու ուղղութիւն տալով ժամանակի գաղութագէտների քաղաքականութեան. այդտեղ մենք նկատում ենք ներկայ անգլիական քաղաքականութեան սահմանադրական հոգատարութեան կատարեալ բացակայութիւն դէպի իր գաղութները. այդ շրջանում մինչև անգամ իրանք անգլիացիք ամենաանխիղճ ու ամենավատթար տորգվաճառներն էին. ներկայ հնդիկ քաղաքացիների նախահայրերը, որպէս կենդանի ապրանքներ, վաճառքի առարկաներ էին Լանկաշերի և Մանչեսթերի շուկաներում։ Բայց հէնց որ Եւրօպան երեք ու կէս դարում կլանեց դրամական միջոցներ, հէնց որ նրա արդիւնաբերութեան յաղթական զարգացումը աներևակայելի չափերի հասաւ, յեղաշրջվում առաջացաւ ոչ միայն ճարտարարուեստի և Եւրօպայի կեանքի տնտեսական պայմանների մէջ, այլ և քաղաքական կեանքի մէջ, ինչպէս և տարբեր պետութիւնների քաղաքականութեան մէջ։ Ազատ և գիշատիչ եւրօպացու տեղը գրաւում է գաղութներում հոգատար կօլոնիստը. վերջինս իր տնտեսած միջոցների աջող կիրառման համար գաղութներում՝ ձեռնարկում է մի շարք սահմանադրական բարեփոխութիւնների, որոնք պայման են հանդիսանում Եւրօպայի մնացած կապիտալի բարեյաջող պատսպարման մետրօպօլիայից հեռու այլացեղ և այլատարր գաղութներում։ Այդ ձգտումը հետևանք էր Եւրօպայի սօցիալական կեանքի պայմանների որոշ աստիճանի զարգացման։

Եւ այս շարժման մէջ գլխաւորապէս Անգլիան ու Ֆրանսիան էին, որ առաջինն եղան գաղութային արդիւնաբերութեան պատուաստման. նրանք իրանց տնտեսած միջոցները տեղափոխել սկսեցին գաղութները, որոնք Եւրօպայում մնացած կապիտալ էին դարձել, շնորհիւ այն յագեցման, որ $3^1/_2$ դարի ընթացքում տեղի ունեցաւ Եւրօպայում. գաղութային քաղաքականութեան այս նոր կուրսը ոչ միայն ի վնաս Եւրօպայի արդիւնաբերութեան էր, այլ ընդհակառակը՝ կապիտալով յագեցած Եւրօպայի ոսկու արտահոսումը դէպի գաղութները, ստեղծելով նրա համար մի մշտական շուկայ, որը կլանում էր միայն եւրօպական արդիւնաբերութեան մթերքները. այսպիսի կախումը մետրօպօլիայի և գաղութների միջև չափազանց ձեռնտու է Եւրօպային և այն տեսակէտից, որ գաղութները, որպէս մշտական շուկայ, կրում են հաստատուն բնոյթ, ուրեմն և երբեք չեն Եւրօպայի արտահանած արդիւնքների գները այնտեղ։ Իսկապէս թէ որպիսի հսկայական չափերով է կիրառվում Եւրօպայի կողմից գաղութային քաղաքականութեան նոր սկզբունքը, ցոյց է տալիս այն, որ «միայն 1908 թ. Գերմանիան տեղաւորել է արտասահմանում 741 միլ. մարկ, իսկ 1909 թւին արդէն 974 միլ. մարկ. ընդհանուր առմամբ մի շարք վիճակագիրների հաշւով այժմ արտասահմանում տեղաւորված գերմանական կապիտալը հասնում է պատկառելի թւի՝ 20 միլիարդ ֆրանկի։ «Francfurter Zeit.»-ի տուած թւերից երևում է, որ 1910 թւին գերմանացիք արտասահմանում տեղաւորել են իրանց տնտեսած ընդհանուր գումարի 20,5%-ը» (Фин. и пром. силы Герм. основы ея міровой гегемоніи», М. Павловичъ, «Совр.» 1911 г. № 12, стр. 217)։ Պարզ է, որ վերոյիշեալ փաստը Եւրօպայի բոլոր առաջաւոր պետութիւնների համար ընդհանուր է, որպէս մի օրինաչափական երևոյթ, բղխած նրանց սօցիալ-տնտեսական կեանքից, և իւրաքանչիւր պետութիւն աշխատում է իր գանձած միջոցները գործադրել այդ ուղղութեամբ. որովհետև, տեղաւորելով կապիտալը գաղութային արդիւնաբերական ու առևտրական ձեռնարկութիւնների մէջ, դրանից է որ պետութիւնները աւելի շահ են ստանում, աւելի %-ներ, քան եթէ փակէին նրանք կապիտալը բանկերի պողպատեայ դաների ետևը, երկաթէ փականների տակ մնդուկներում. «Ամերիկական սենատի օրինակելի ֆինանսական անկէտայից, որ կատարվել է ազգային դրամական կօմիսիայի ձեռքով (The National Monetary commission) երևում է, որ 1880 թւից մինչև 1908 թիւը Գերմանիան ներմուծել է 5 միլիարդ 10 միլիօն մարկ ոսկով, և արտահանել է ընդամենը 2 միլիարդ 500 միլիօն մարկ ոսկով» (Павловичъ, ibid, եր. 217)։ Այսպիսով տեսնում ենք, որ Գերմանիան $2^1/_2$ միլիարդից աւելի պահել է երկրի ներսում որպէս զուտ օգուտ։ Եթէ հաշւի չառնենք այն, որ Գերմանիան այդ օգտի մէջ ամփոփած ունի տրանսպօրտային ձեռնարկութիւններից և ճանապարհորդներից ստացած օգուտն էլ, կը ստանանք այն, որ այդ խոշոր օգտի մեծագոյն մասը նա ստանում է իր արտասահմանում տեղաւորած գումարներից. սակայն պէտք է նկատենք, որ չը նայած գերմանական կապիտալը արտասահմանեան շուկայում պատկառելի չափերի է հասնում, այնու ամենայնիւ նա պատմականօրէն միջազգային արդիւնաբերութեան ընթացքում գնում է Անգլիայի և Ֆրանսիայի ետևից. «Հովանաւորման հին սիստեմը ձգտում էր նրան, որ զարգացնի իր սեփական ինդուստրիան, իսկ օտարազգի արդիւնաբերութիւնը խանգարել, որտեղ որ հնարաւոր է, և ոչնչացնել։ Անգլիան արգելեց իր գաղութներին ամեն մի արդիւնաբերական ճիւղ։ Մինչև անգամ Իրլանդիայում Անգլիան բռնութեամբ ճնշեց բրդի արդիւնագործութիւնը, որպէսզի թոյլ չը տայ՝ ուր էլ որ լինի՝ ծագելու արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ, մրցող բնոյթով. խիստ արգելվեց Անգլիայից արտահանել մեքենաներ և արդիւնաբերական գործիքներ խոշոր արդիւնաբերութեան համար։ Այսպէս՝ 1781 թւին արգելվեց մեքենաների և գործիքների արտահանութիւնը բրդէ և մետաքսէ արդիւնաբերութեան համար, իսկ 1785 թւին դրան աւելացաւ և այն, որ յայտարարվեց արգելել այն գործիքները, որոնք երկաթագործական ու պողպատի գործարանների համար են պէտք» (К. К. «Торг. пол.», եր. 65)։ Սակայն մեր ժամանակի Անգլիայի տնտեսական կեանքը որոշվում է երեք կերպ՝ գիւղատնտեսութեան անկմամբ, արդիւնաբերութեան որոշ դադարովը և դրամական կապիտալի մեծ կուտակմամբ,—ասում է Շարլ Սեններօն։ Այդ պատճառով էլ Անգլիան առաջինն էր, որ հասկացաւ իր գաղութների խաղալիք նոր դերը, առաջին անգամ ձեռնամուխ լինելով սահմանադրական հոգատարութեան քաղաքականութեանը իր այլացեղ գաղութների համար։

Ալ. Մել.-Աղաջ.

կան ընկերութեան գրասենեակը և հասարակական գրադարանը: Վնասները 300,000 րուբլի են:

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.— Հարաւային Գերմանիայում մայիսի 20-ին տեղի է ունեցել երկրաշարժ:

ՄՕՍԿՎԱ.—Քաղաքային դումայի դահլիճում հանդէսով, Մոսկվայի նահանգապետի, քաղաքագլխի, շատ պրոֆեսօրների, հասարակական գործիչների և անգլիական գաղութի ներկայացուցիչների ներկայութեամբ բացվեց Անգլիայի հետ մերձեցում կայացնող ընկերութիւնը: Ժողովի նախագահ ընտրվեց քաղաքագլուխը, որ ողջունեց ընկերութեան հաստատումը և մատնանշեց, որ քաղաքային վարչութեանը միշտ մօտ է եղել Անգլիան, իբրև ամեն տեսակ քաղաքային ձեռնարկութեան օրրան:

ՊԱՐԻԶ.—Քաղաքական յայտնի գործիչ, ծովային նախկին մինիստրը Պօլտամը վախճանվեց:

ԱԹԷՆՔ.— Թագաւորի առողջական դրութիւնը վատթարացաւ. տաքութիւնն է 40,1°, զարկերակը 140, շնչառութիւնը 39:

ՏՕԿԻՕ.—Օպպօզիցեան ատէրին պալատին առաջարկեց անվստահութիւն յայտնել ներքին գործերի մինիստրին, որ միջամտեց պարլամենտի ընտրութիւններին, և պահանջել նրանից հրաժարական տալ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻՆ

Տպում ենք պատճէնը Ն. Կ. Մ. Կովկասի փոխարքայի այն հեռագրի, որ այս թւի ապրիլի 30-ին ուղարկվել է Երևանի նահանգապետին.

«Ցայտնում եմ Ձերդ պայծառափայլութեան, որ Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրը, Երևանի հայ հասարակութեան, Թեմական առաջնորդ Խորէն եպիսկոպոսի գլխաւորութեամբ, արտայայտած հաւատարիմ հպատակութեան զգացումների առիթով, հրամայել բարեհաճեց յայտնել Նորին Կայսերական Մեծութեան Բարձրագոյն շնորհակալութիւնը:

«Գեներալ ադիւտանտ՝ կոմս Վորոնցով-Դաշկով»

Այս հեռագիրը պատասխան է Երևանի հայ հասարակութեան՝ ապրիլի 12-ին հայ կամաւորներին հրաժեշտի ճաշի ժամանակ Երևանի նահանգապետի միջոցով փոխարքային ուղարկած հետևեալ հեռագրի.

«Երևանի հայ հասարակութիւնը, Թեմական առաջնորդ Խորէն եպիսկոպոսի գլխաւորութեամբ, հրաժեշտ տալով պատերազմի դաշտ գնացող հայ կամաւորներին, խնդրում է ինձ միջնորդել ձերդ պայծառափայլութեան առաջ՝ աւելանել առ ոտս Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրի՝ Նրա հաւատարիմ հպատակութեան զգացումները և պատրաստակամութիւնը ամեն զոհողութեան յօգուտ թանգագին հայրենիքի»:

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿՐԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԻ IV ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Ինչպէս յայտարարվել էր, համաժողովի բացումը տեղի ունեցաւ կիրակի, մայիսի 24-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, Արտիստական Ընկերութեան դահլիճում:

Համաժողովին մասնակցում են 206 անդամներ:

Համաժողովի գումարումը որոշել էր Թիֆլիսի քաղաքային դուման այս տարվայ ապրիլի 16-ի իր նիստում, մտցնելով Նրա ծրագրի մէջ քննութիւնը այն հարցերի, որոնք կապ ունեն թանգութեան, համաճարակ հիւանդութիւնների դէմ մաքառելու և կովկասեան երկրի բուժական վայրերը հիւանդ և վիրաւոր զինւորականների համար ծառայեցնելու հարցերի հետ:

Համաձայն այդ ծրագրի՝ համաժողովը իր քննութեան առարկայ պէտք է դարձնէ հետևեալ հարցերը. 1) Ապրուստի թանգութեան դէմ կռւելու ընդհանուր միջոցների քննութիւնը և կովկասեան երկրի քաղաքային վարչութիւնների գործողութիւնների համաձայնեցումը այդ կռւի մէջ. կովկասեան քաղաքների մէջ մատակարարական հարցի ժամանակակից դրութեան և նրանց կարիքների լուսաբանութիւնը. որոնումն միջոցների և եղանակների, որոնցով պէտք է կանոնաւորվեն շուկային գները անհրաժեշտ և կենսական մթերքների համար: 2) Ծանօթացնել կովկասեան քաղաքների ներկայացուցիչներին քաղաքների ժամանակակից սանիտարական դրութեան և նրանց կարիքների հետ սանիտարական բարեշինութեան գործում. քննութեան առնել զանազան միջոցներ՝ կռւելու համաճարակների դէմ. մշակել կովկասեան քաղաքների մէջ այդ համաճարակների դէմ մաքառելու միահամուռ, համաչափ մի ծրագիր. քննել զանազան հարցեր (սանիտարական, անտեսական և այլն) կովկասեան քաղաքների սանիտարական դրութիւնը բարւոքելու վերաբերմամբ: 3) Որոնել միջոցներ և եղանակներ՝ ծառայեցնելու կովկասեան երկրի բուժիչ վայրերը վիրաւոր և հիւանդ զինւորականների կարիքների համար:

Փոխարքան հաստատելով այդ ծրագիրը, որոշվել է համաժողովը գումարել մայիսի 24-ին, 25-ին և 26-ին:

Ինչպէս ասացինք, ժամը 11-ին, Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանը, որ համաժողովի նախագահն է, առաջարկեց համաժողովին եկած փոխարքայի օգնական սենատոր Ն. Լ. Պետերսոնին բանալ համաժողովը:

Սենատոր Պետերսոնը, յայտարարելով համաժողովը բացված, ողջունեց անդամներին Նորին Մեծութեան Կովկասի փոխարքայի անունից և մաղթեց աջողութիւն համաժողովին, ապա նախագահութիւնը յանձնեց Ա. Խատիսեանին:

Նախագահը դիմեց համաժողովին հետևեալ ճառով.

«Ձերդ գերազանցութիւն և պարոնայք.

«Բանալով կովկասեան երկրի քաղաքային հասարակական գործիչների 4-րդ համաժողովը, ես ողջունում եմ ընդհանուր գործի համար եկած բոլոր ընկերներին և կազմակերպիչ յանձնաժողովի կողմից շնորհակալութիւն եմ յայտնում այն ուշադրութեան համար, որ ցոյց տուին մեզ կառավարչական և հասարակական հաստատութիւնների ներկայացուցիչները, որոնք եկել են կամ անձամբ կամ ուղարկել են իրանց լիազօրներին: Ինչպէս ձեզ յայտնի է արդէն համաժողովի ծրագրից, ներկայ համաժողովը իր նպատակն է դրել զուտ գործնական հարցեր՝ միջոցներ կռւի թանգութեան, վարակիչ հիւանդութիւնների դէմ և երկրի բուժական վայրերից օգտվելու մասին: Մենք չենք, որ ստեղծել ենք այդ հարցերը, այլ կեանքն է յարուցել: Մենք կոչված ենք միայն մեր ուժերի չափով լուսաբանել նրանց և լուծել:

«Մեր վերապրած ժամանակը սրտշակէ դրել է մեր առաջ պահանջ՝ վարել համաժողովը զուտ գործնական համեստ շրջանակի մէջ և աւարտել զբաղմունքները կարճ, երեքօրեայ միջոցում, որովհետև մեզանից ամեն մէկը իր տեղում ունի հերթական շատ գործեր, ուստի և մենք խոյս ենք տուել բարդ զեկուցումներից և նախամեծար ենք համարել զեկուցում-թէզիսներ:

«Դառնալով մեր առջև դրված հարցերի էութեան, ես պէտք է հաստատեմ, որ, Թիֆլիսի քաղ. դումայի հակացօղութեամբ, և՛ հիւանդութիւնների և՛ թանգութեան դէմ պայքարելու համար ամենից առաջ անհրաժեշտ են՝ միջվարչական կարգին ծրագիր և անխառնձգելի ու նիւթական կատարումն Նրա և հասարակական տարրերի իշխանութիւնների բոլոր օրգանների գործունէութեան կատարեալ համաձայնութիւն: Այստեղից և կարիք զգացվեց միացնող համագումարի:

«Քաղ. վարչութիւնների ամբողջ 10-ամեայ մեր աշխատանքի միջոցին, անկախ այդ վարչութիւնների տեղից, բայց առանձնապէս ռազմաբեմին մօտ շրջաններում, կարմիր թելի նման պարզ անցնում է իրականութեամբ հաստատված այն միտքը, թէ ներկայումս չը կայ և չը պէտք է լինեն վարչական շահեր, շփումներ և նկատումներ, այլ կայ միայն մի մեծ շահ, շահը մեծ հայրենիքի, Նրա զօրքի, Նրա ազգաբնակութեան: Զօրականները, փախստականները, ռազմաբեմում ապրողները այնպէս են խառնվել իրար հետ, որ նրանց կարիքը զատել դրականապէս անհնար է՝ առանց նրանց վնասելու: Համագումարի լօզունգը պէտք է լինի միութիւն նպատակի, միջոցի և գործունէութեան:

«Համագումարի անմիջական խնդիրներին մօտենում են և զօրականների կուրօրտային բժշկութեան և հայրենական հանքաղբիւրների և բնական շնորհները օգտագործելու հարցերը, շնորհներ, որոնք մինչև այժմ մնացել են ապարդիւն. որքան այդ հարցը հասարակական առողջապահական է, նոյնքան նա ունի համապետական նշանակութիւն:

«Պատերազմի 9 ամսվայ ընթացքում, պարոններ, մենք տեսել ենք մեր շուրջը շատ վիշտ ու տանջանք, կորցրել ենք շատերին մեր քաղաքացիներից, զինւորներից, օֆիցերներից և մեր ընկերակիցներից, առանձնապէս հիւանդ և վիրաւոր զօրականներին խնամելու միջոցին: Թոյլ տուէք ուրեմն ամենից առաջ առաջարկել ձեզ յարգել նրանց յիշատակը ոտքի կանգնելով:

(Բոլոր ներկաները ոտքի են կանգնում):

«Ցաւերժ յիշատակ նրանց:

«Սկսելով մեր աշխատանքները, ես թոյլ եմ տալիս ինձ, մեր համագումարների բարի արաղիցիայի համաձայն, արտայայտել մեր խորին շնորհակալութիւնը Նորին Մեծութեան Նորին պայծառափայլութիւն փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովին Նրա դէպի մեր համագումարի գաղափարն ու աշխատանքները ունեցած մշտական համակրութեան համար, առաջարկում եմ Նորին պայծառափայլութեանը ընտրել համագումարի պատուաւոր նախագահ և խնդրել Նորին պայծափայլութեանն ընդունել այդ կոչումը: Առաջարկում եմ ողջոյնի հեռագիր ուղարկել Նորին Կայսերական Բարձրութիւն պրինց Ալէքսանդր Պետրովիչ Օլդենբուրգսկիին, սանիտարական և տեղափոխիչ մասերի գերագոյն պետին:

«Մեր աշխատանքը, պարոնայք, որ վերաբերում է հիւանդ և վիրաւոր զօրականներին խնամելուն և համաճարակների դէմ կռւելուն, միացրել է մեզ ամենքիս՝ քաղաքային գործիչների՝ Համառուսական Քաղաքային հզօր Միութեան մէջ:

Այսօրվանից համագումարը որոշ չափով լրացնում է Միութեան վրա դրված ֆունկցիաների մի մասը»:

Համագումարը ուղարկեց հետևեալ հեռագրերը.

1) Նորին Կայսերական Մեծութեան Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովին:

«Այսօր ձեր պայծառափայլութեան թոյլտւութեամբ բացված Կովկասի շրջանի քաղաքների հասարակական գործիչների համագումարը, թանգութեան և համաճարակ հիւանդութիւնների դէմ կռւելու և երկրի բուժավայրերը օգտագործելու հիւանդ և վիրաւոր զօրականների կարիքների համար, միաձայն քաղցր պարտականութիւն դրեց ինձ վրա խոնարհաբար խնդրել ձերդ պայծառափայլութեան պատիւ անել համագումարին՝ ընդունելով համագումարի պատուաւոր նախագահի կոչումը:

«Դրա հետ միաժամանակ համագումարը լիազօրեց ինձ արտայայտել ձերդ պայծառափայլութեան խորին շնորհակալութեան զգացումներ ձեր դէպի երկրի քաղաքային հասարակական վարչութիւնները և նրանց ինքնագործունէութիւնը ունեցած մշտական վստահութեան համար, ինքնագործունէութիւն, որը նրանք իրանց ուժի չափ պարտք կը համարեն արդարացնել:

«Ցանկանալով ձերդ պայծառայլութեան առողջութիւն և ուժ ի փառս Կովկասի ազգաբնակութեան, համագումարը յոյս ունի, որ ինքը, յանձին ձեր պայծառափայլութեան լուսամիտ հովանաւորման, համագումարի սկսած գործերը կիրականացնի և կեանքի մէջ կը մտցնի նրանց:

«Համագումարի Նախագահ՝ Ալ. Խատիսեան»:

2) Տեղափոխիչ և սանիտարական մասի գերագոյն պետ Նորին Բարձրութիւն պրինց Ալէքսանդր Պետրովիչ Օլդենբուրգսկիին.

«Այսօր Նորին Կայսերական Մեծութեան փոխարքայի թոյլտւութեամբ բացված Կովկասի քաղ. հասարակական գործիչների IV համագումարը՝ թանգութեան և համաճարակ հիւանդութիւնների դէմ կռւելու և երկրի բուժավայրերը օգտագործելու համար՝ յանձնարարեց ինձ ողջունել Ձերդ Կայսերական Բարձրութեան, որ Ձեր Սիրեցեալ Միապետի Կամքով գլուխ էք կանգնած հիւանդ և վիրաւոր զօրականների տեղափոխութեան գործին, որի համար Կովկասի քաղաքները ամբողջ Ռուսաստանի հետ միասին պատրաստ են գործ դնել իրանց ողջ ուժերը:

«Համագումարի Նախագահ Թիֆլիսի քաղաքագլուխ՝ Ալ. Խատիսեան»:

3) Համառուսական Քաղաքների Միութեան գլխաւոր լիազօր Միխ. Վաս. Չէլնոկովին.

«Այսօր Նորին Կայսերական Մեծութեան փոխարքայի թոյլտւութեամբ բացված Կովկասի քաղաքների հասարակ. գործիչների IV համագումարը՝ թանգութեան և համաճարակ հիւանդութիւնների դէմ կռւելու և երկրի բուժավայրերը օգտագործելու հիւանդ և վիրաւոր զօրականների համար, լիազօրեց ինձ՝ ողջունել ձեզ, որպէս համաքաղաքային հզօր կազմակերպութեան գլխաւորի, կազմակերպութեան, որ կոչված է ներկայ պատմական շրջանում բաւարարութիւն տալու մեր քաջարի զօրքի կարիքներին:

«Համագումարը վստահ է, որ Քաղաքների Միութիւնը պատւով կը տանի իր գործը մինչև ներկայ պատերազմի վերջը և նրանից յետոյ էլ կը մնայ մշտական կազմակերպութիւն:

«Համագումարի նախագահ Թիֆլիսի քաղաքագլուխ՝ Ալ. Խատիսեան»:

Ապա սկսվեցին զեկուցումները, որոնք տևեցին մինչև ցերեկվայ ժամը 4-ը և վերսկսվեցին երեկոյեան ժամը 7-ից մինչև 12-ը:

Զեկուցումներ առաջին օրը, մայիսի 24-ին, կարդացին. 1) Թիֆլիսի քաղ. վարչութեան անդամ Ժուրովին՝ «Քաղաքային ֆինանսները և պատերազմը», 2) Բագւի քաղաքագլուխ Բիչը՝ «Քաղաքային ապրուստի արդիւնքներ մատակարարելը», 3) Վլադիկավկազի քաղաքագլուխ Տկաչէվը՝ «Ժամանակակից մատակարարական ճգնաժամը և միջոցներ Նրա առաջն առնելու», 4) Բաթումի քաղաքագլուխ իշխան Ի. Անդրոնիկովը՝ «Անհրաժեշտ մթերքների թանգութեան դէմ կռւելու հարցի մասին», 5) Ստոպանին՝ «Թանգութեան դէմ կռւի կազմակերպումը», 6) Մ. Բերբերեան՝ «Քաղաքային ինքնավարութիւնը և կօօպերացիան», 7) Ա. Բաբեան՝ «Քաղաքային վարչութիւններին կից կօօպերացիայի դասընթացքների կազմակերպումը», 8) իշխան Ն. Արղութեան՝ «Րօպէի նպատակը կեանքի թանգութեան դէմ կռւի մէջ» և մի քանի այլ զեկուցումներ՝ վերաբերեալ կօօպերացիային և թանգութեան:

Ի նկատի ունենալով, որ մեր գաւառական ընթերցողների համար նշանակութիւն ունեն գլխաւորապէս թանգութեան, կօօպերատիվ ընկերութիւններին, համաճարակներին վերաբերեալ հարցերը, մենք ամեն մի զեկուցման մասին կամ ամեն մի օրվայ նիստերի մասին առանձին հաշիւներ չենք տայ, այլ ամփոփ յօդուածներ կը տանք վերոյիշեալ ամեն մի հարցի մասին, հիմնվելով կարդացված զեկուցումների, վիճաբանութիւնների և համաժողովի կայացրած որոշումների վրա:

Առ հասարակ, ներկայ համաժողովը, ոբրին, պէտք է ասենք, կենդանութիւն է տալիս Ալ. Խատիսեանի կազմակերպիչ և ձեռներէց ընդունակութիւնը, ինչպէս երևում է, կունենայ որոշ գործնական հետևանք:

Հ. Ա.

Համաժողովը, կիրակի օրվայ երեկոյեան նիստում, քուէարկեց և ընդունեց մի շարք որոշումներ, որ կը հաղորդենք վաղը:

Երկուշաբթի, մայիսի 25-ին, թէ ցերեկվայ և թէ երեկոյեան նիստերում կարդացվեցին նոյնպէս զեկուցումներ: Բացի դրանից կայացաւ կօօպերացիային վերաբերեալ առանձին սեկցիայի նիստը:

Այսօր, երեքշաբթի, երեկ. ժամը 11-ին Արտիստական Ընկ. ձմերային շէնքում, համագումարին մասնակցողներին, քաղաքագլխի հրաւէրով, կը տրվի թէյ:

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Կամուրջի կառուցումը

Դուշէթ, 17 մայիսի

Տարիների ընթացքում քանիցս շեշտվել է, որ Դուշէթին մերձակայ Արագվա գետի վրա, Բոլլաչաուր գիւղի մօտ, անհրաժեշտ է Նոր կամուրջ ունենալ, որովհետև ժողովուրդը շատ էր նեղվում և մեծամեծ դժբաղդութիւնների ենթարկվում: Այժմս, վերջապէս, այդ կամուրջը արդէն շինվել է և ժողովուրդն էլ ազատ շունչ է քաշում:

Թէև այդ կամուրջի կառուցման գործը գլուխ եկաւ, բայց հասարակութիւնը այստեղից Թիօնեթ գնալիս չափազանց նեղութիւններ է կրում, որովհետև այդ ճանապարհը խիստ վատ է, այնպէս որ ներկայ անձրևային սեզօնը ուղղակի անանցանելի է դարձրել Դուշէթ Թիօնէթ ուղին:

Գր. Ապրեսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

Երէկ, Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդօրովնայի ծննդեան օրը, զինւորական տաճարում մատուցվեց պատարագ և կատարվեց գոհաբանական մաղթանք: Ներկայ էին կոմսուհի Ելիզավետա Անդրէևնան, փոխարքայի օգնականները, գեներալ-շտաբի պետը, գեներալ-էտէտը, նահանգապետը, ազնուականների պարագլուխը, դումայի իրաւասուներ և այլ պաշտօնական ու քաղաքացիական անձինք: Նոյն օրը մաղթանքներ կատարվեցին Վանքի տաճարում և բոլոր այլ դպրոցների աղօթատներում: Քաղաքը առաւօտից զարդարված էր դրօշակներով, իսկ երեկոյեան լուսավառութիւն կար:

Երէկ, մայիսի 25-ին, տ. Վօլսկայայի հրաւէրով կայացաւ Նրա բնակարանում Թիֆլիսի բոլոր պարբերական հրատարակութիւնների խմբագրութեան և հրատարակչութեան ներկայացուցիչների ժողովը, որ համաձայնեց առաջիկայ կիրակի օրվայ թերթերի հասոյթից գոյացած ամբողջ արդիւնքը յատկացնել Մեծ Իշխանուհի Տատիանա Նիկոլայևնայի նախագահութեամբ գործող գլխաւոր կոմիտեի օգտին:

Թիֆլիսի Քաղաքային Կրէդիտային Ընկերութիւնը ամսիս 23-ին կայացրած իր նիստում որոշել է տալ Հայ Նպաստամատոյց Ընկերութեանը յօգուտ փախստականների 2000 ր. և նոյնչափ գումար ևս Կ. Հ. Բարեգործական Ընկ. Կենտրոն. Կոմիտեին՝ Վանի որբանոցների համար:

Կայս. Կովկ. Գիւղատնտեսական Ընկերութեան խորհուրդը մի գրութեամբ միջնորդել է երկրագործութեան դեպարտամենտի առաջ՝ խորհրդին յատկացնելու 38,473 ր., Անդրկովկասի գիւղատնտեսական կարիքների և ձեռք առած միջոցների իրականացման համար:

Թիֆլիսի ժողովարանի ձմերային շէնքում բացվել է նկարիչ Գէորգ Բաշինջաղեանի պատկերահանդէսը: Նկարների մէջ կան նոր և հետաքրքրական կտաւներ: Այնտեղ է ցուցադրվելու նաև «Կ. Պոլսի տեսքը» դիօրաման:

Մայիսի 24-ին Քամոյեան ս. Գէորգ եկեղեցու ծխականների ժողովը ընդունեց ճարտարապետ Ք. Տէր-Սարգսեանի կազմած յատակագիծը Նոյն եկեղեցու այժմվայ կըրպակների տեղը հիւպարակի կողմից երկյարկանի և Դվօրցովայա փողոցի կողմից եռյարկանի շէնք կառուցանելու համար: Այդ նպատակը իրագործելու համար ժողովը լիազօրեց հոգաբարձութեանը տեղական բանկերից մէկում 100,000 րուբլու կրէդիտ բանալու: Հոգևոր իշխանութեան կողմից հաստատվելուց յետոյ, անմիջապէս կը սկսվեն աշխատանքները: Ժողովը վաւերացրեց 1914 թւի հաշիւը և ձայների մեծամասնութեամբ ընդունեց հոգաբարձութեան առաջարկը Քամոյեան դպրոցի 4-րդ դասարանը փակելու մասին, յանձնարարելով հոգաբարձութեանը տեղաւորել 5-րդ և 6-րդ դասարանների աշակերտուհիներին ուրիշ դպրոցներում որոշ նպաստ յատկացնելով, իսկ չաջողվելու դէպքում հնարաւորութիւն ստեղծել պահելու առանձին: Պարզվում է, որ եկեղեցին պարտքով միայն պիտի պահէ այդ երկու դասարանը ևս մինչև շէնքի կառուցումը:

Ինտենդանտային վարչութիւնից քաղաքային ինքնավարութիւնը փոխարինաբար վերցրել էր 4378 պ. 8 ֆ. շաքար: Դրանից մասնաւոր հաստատութիւններին ծախված է 107 պ. $16^{1}/_{2}$ ֆ., քաղաքային ծառայողների էկօնօմիական ընկերութեանը տրված է իր անդամներին բաւարարելու համար 367 պ. $1^{1}/_{2}$ ֆ., քաղաքային միութիւնների հիւանդանոցներին բաժանված է 328 պ. 22 ֆ.: Քաղաքային երեք կէտերում ազգաբնակութեանը վաճառվելու համար տրված է՝ Վէրայի թաղամասում (Աշխատանքի բօրսա) 800 պ., Մալօ-Վանքսկայա փողոցում (2-րդ թաղամաս) 2021 պ., Հաւլաբարում 754 պ.: Դրանցից առաջի օրը, մայիսի 22-ին, վաճառված է Վէրայում 3250 րուբլու, Վանքի փողոցում 4500 ր., Հաւլաբարում 2400 ր.: Մայիսի 23-ին վաճառված է՝ Վէրայում 1500 ր., Վանքի փողոցում 4300 ր. և Հաւլաբարում 2500 ր.: Չը նայելով վատ, անձրևային եղանակին, ահագին բազմութիւն է հաւաքվում գնելու: Ամսիս 24-ին մինչև ժամը 8-ը գնորդները սպասում էին իրանց հերթին:

Սանիտարական և տեղափոխիչ մասի Գերագոյն Պետի կարգադրութեամբ լազարէթները ոչ մի դէպքում չը պէտք է փակվեն: Անհրաժեշտութեան դէպքում կարող են փակվել միայն այն լազարէթները, որոնց մէջ կան 20 մահճակալ: Իսկ այն դէպքում, եթէ հասարակական և բարեգործական հիմնարկութիւնները անկարող կը լինեն պահել իրանց բացած լազարէթները, դրանք պէտք է անցնեն քաղաքների միութեան:

Ամառային ամիսներին ջրի խիստ պահանջի պատճառով, քաղաքային վարչութիւնը որոշել է ամառը կիրակի օրերով, մինչև կէսօր, չը փակել ջրաբաժան խողովակները:

Քաղաքային վարչութիւնը դիմել է նահանգապետին, խնդրելով աջակցել, որ քաղաքի պատուիրած 35,000 պուդ շաքարը շուտով ստացվի Օդեսայից:

Մայիսի 23-ին քաղաքային սպանդանոցն են եղել բերված 490 գլուխ մսացու տաւար, որից վաճառվել են 332՝ հատը 46 ր. 50 կ. միջին արժողութեամբ, գոմէշ 47 գլուխ, վաճառված է 22-ը, հատը 71 ր. 14 կ. միջին արժողութեամբ, ոչխար 284 գլ., դրանից վաճառված է 269, հատը 4 ր. 83 կ. միջին արժողութեամբ, գառներ 370 գլուխ, վաճառված է 269 գլ., հատը 4 ր. 83 կ. միջին հաշւով և այլն: Դրանցից տեղական կարիքների համար մորթել են 270 գլուխ տաւար, 775 գլուխ ոչխար ու գառն և այլն:

Մայիսի 23-ին Թիֆլիսի կայարանում ստացվել են՝ 33 վագոն ալիւր, որից 6-ը քաղաքային վարչութեան անունով, շաքար մի վագոն, ցեմենտ 3 վ., մակարոն 350 պուդ, քարածուխ 5 վ., փայտ 14 վ., կեռօսին 5 վ. և բաւականաչափ թարմ պտուղներ:

Ստացանք «Տարազի» № 5-ը: Համարը կազմված է բաւականին շքեղ: Կան մի շարք պատկերներ, որոնք վերաբերում են պատերազմական անցքերին, մի քանի յօդուածներ և մի երկար յուշագրութիւն Սրծրունու և Նրա ծանօթների մասին:

Ստացանք Եղիշէ ք. Գեղամեանի «Հայերի ազատագրական շարժումները Ժթ. դարում» էջ 241—402. գինն է 50 կ.:

Մեզ հաղորդում են, որ կազմված է հայ երիտասարդ դերասանների ընկերակցութիւն՝ նախաձեռնութեամբ պ. պ. Տէր-Առաքելեանի, Ղազարեանի և Թորոսեանի՝ ամառային տուրնէի համար: Այդ խումբը ներկայացնելու է Գանձակի և Երևանեան նահանգներում ինքնուրոյն և թարգմանական պիէսներ՝ Թիֆլիսում մէկ ներկայացնում տալուց յետոյ:

Մեր տնտեսական կեանքի նորմալ ընթացքի խանգարվելը ներկայումս անկասկած հետևանք է գլխաւորապէս պատերազմի: Ռուսաստանից մեզ ալիւր, շաքար ու այլ անհրաժեշտ մթերքներ հայթայթող գլխաւոր արտերիան, յայտնի է որ, Վլադիկավկազի երկաթուղագիծն է: Թէ որչափով պատերազմը ազդել է այդ գծի գործունէութեան վրա, այդ երևում է հետևեալ փոքրիկ համեմատութիւնից. անցեալ 1914 թւի

փետրվար ամսին նա փոխադրել է 44,372 վագոն ապրանք, որ կազմում է 70%, այն ինչ 1915 թ. փետրվարին՝ 23,640 վագոն կամ 59%։ Եթէ վերածելու լինենք ապրանքները տեսակի, անցեալ տարի փետրվարին փոխադրել է 13,327 վագոն հաց, 2151 վագ. բամբակ։ Մինչդեռ 1915 թ. փետրվարին՝ 6037 վ. հաց, 1221 վ. բամբակ և այլն։ Նոյն երևոյթն է նկատվում նաև միւս մթերքների վերաբերմամբ։ Եւ ինչպէս մինչև այժմ, այնպէս և առաջիկայ ամսվայ բեռների փոխադրութեան համար, վագոններ տալու դէպքում՝ երկաթուղային իշխանութիւնը նախապատուութիւնը տալու է ընդհանուր պետական նշանակութիւն ունեցող ապրանքների փոխադրութեան զինուորական և ինտենդանտային պահանջներին և ապա միայն Վլադիկավկազի երկաթուղուն մերձ շրջանի Անդրկովկասի ազգաբնակութեան համար անհրաժեշտ մթերքների փոխադրութեանը. վագոններ տալու իր կարգադրութիւններն անելիս՝ երկաթուղային վարչութիւնը հիմնվում է ոչ թէ յայտնված պահանջների քանակի վրա, այլ այն բանի, թէ ինքը որքան վագոն ունի տնօրինելու։

—

ԿՈՎԿԱՍ

◆ Ռոստով-Դոնի շրջանային կոմիտէտի վարչութիւնը մարտի 12-ի իր նիստում, Գրօզնայի շրջանի նաւթի արտադրութեան գործը կանոնաւորելու նպատակով, Գրօզնայ կայարանից մինչև նաւթահանքերը երկաթուղային ճիւղ անցկացնելու խնդիրը ընդունել է ցանկալի և անյետաձգելի, առանց նախապէս որոշելու թէ ով պէտք է կառուցանէ այն։

◆ Ներկայ ամառային ամիսներին Վլադիկավկազի երկաթուղային վարչութիւնը Կովկասից մրգեղէններ ու բանջարեղէններ փոխադրելու նպատակով սահմանում է յատուկ սառցարան-վագոններ։

—

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ «Р. Сл.»-ին հեռագրում են Պետրոգրադից. «Կադետական և առաջադիմական ֆրակցիաների խորհրդակցութիւնը կարծիք յայտնեց, թէ անհրաժեշտ է գումարել Պետական Դուման և Խորհուրդը ժամանակից առաջ։ Այս օրերս Րօձեանկօյի նախագահութեամբ կայանալու է ֆրակցիաների ներկայացուցիչների խորհրդակցութիւն։ Որոշվելու է միջնորդութիւն յարուցանել պաշտօնական իշխանութեան առաջ՝ գումարելու Պետական Դումայի նստաշրջանը նախագծված ժամանակից առաջ»։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Հայկական ներկայացում

I

Շաբաթ, մայիսի 23-ին, հայ դերասանական ընկ. ներկայացրեց արաբացի գրող Շէքրի Գանէմի «Անթար» պիէսը, որ ֆրանսերէն բնագրից թարգմանել է պ. Վրթանէս Փափազեան։

Պիէսի նիւթը վերցված է արաբական կեանքից, Մահմէդի ժամանակներից, և շօշափում է Արաբիայի կրօնական և քաղաքական վերածնութեան ձգտումները։

Պիէսը գրված է արևելեան կոլորիտով և բովանդակում է բանաստեղծական, այլաբանական և փիլիսոփայական դարձուածքներ։ Սակայն, չը նայած դրան, պիէսը չունի լուրջ կապեր, հանգոյցներ, որ դիտողը հետաքրքրվի, թէ ի՞նչ է լինելու այս ամենի վերջը։ Ընդհանուր առմամբ, «Անթար» պիէսը հանդիսականի վրա թողնում է հէքիաթի բնոյթ, բովանդակելով տեղ-տեղ ձանձրութեան հասցնող երկար ու անտեղի խօսակցական տեսարաններ։ Մեր կարծիքով, «Անթարը» աւելի շուտ կարող է հարուստ նիւթ ծառայել օպէրային լիբրէտտօյի համար։

Գ. Սևումեան (Անթար՝ արաբ-բանաստեղծ և պատերազմիկ) և տ. Մայսուրեան (Աբլա՝ Էմիր-Մալէքի աղջիկը), որ կատարում էին սիրահարների դերեր,—շատ սառն էին ու անկենդան։ Երկու իրար սիրող հոգիներ, այն էլ արևելցիներ, որոնց սիրոյ արտայայտութիւնը պէտք է լինէր կրքի և յոյզերի լիառատ զեղումն, զօրավոր ու զգացմունքների անչափութիւն և արբեցում,—ոչինչ չերևաց բեմի վրա։ Այդ բանը պէտք է արտայայտվէր մանաւանդ այն ժամանակ, երբ Անթարը հինգ տարի բացակայելուց յետոյ վերադառնում է յաղթական։ Սակայն, յանձին Սևումեանի և Մայսուրեանի կարծես հանդիպում էին հին ծանօթներ, որոնց մէջ մտերմութիւն չի եղել, և իրար գրկում են միայն նրա համար, որովհետև երկար ժամանակ իրար չէին տեսել։

Տարօրինակ էր և բեմադրութիւնը։

Այն՝ ինչ որ բեմի վրա կար առաջին գործողութեան ժամանակ—վրան, քարեր վրանի մօտ, նիզակներ վրանի կողքին և ծառին դէմ տուած, ծառեր ու թփեր, ձիու թամբեր, նոյն առարկաները նոյնութեամբ, առանց տեղաշարժութեան, մնացել էին իրանց տեղերում հինգ տարի յետոյ, որ անբնական է, ի հարկէ։

Նկատվեցին և մի երկու՝ աչք ծակող պակասութիւններ։

4-դ գործողութեան մէջ հերոսների խօսքերից երևում էր, որ պէտք է լինէր փոթորիկ և մթութիւն, մինչդեռ բեմի վրա պարզ լոյս էր և անդորրութիւն, բացի կարճատև լսվող քամու ձայնից։ Մի տեղ ժողովուրդը պէտք է յուզվէր, աղմկէր, որպէսզի էմիրը (պ. Միրզոյեան) հանգստացնէր նրան, սակայն նա չը յուզվեց և էմիրը մտնելով լուռ ու անտարբեր ժողովրդի մէջ՝ ձեռքերը շարժելով խնդրում էր նրան հանգստանալ...

Այս դեֆեկտները, անշուշտ, պէտք է վերագրել ռեժիսեօրական մասի թոյլ վերաբերմունքին, որի պատճառով չը ստեղծվեց այն իլլիւզիան, ինչ որ պէտք է լինէր։ «Անթարի» նման բանաստեղծական և էֆֆեկտաւոր պիէսը ռեժիսեօրից պէտք է պահանջէր աւելի խիստ հոգացողութիւն դէպի նրբութիւնները։

Դերակատարներից պ. Միրզոյեան տիպիկ էմիր էր իր գրիմով ու շարժումներով. վատ չէին և պ. Մանուէլեան (Զօբէիր) ու պ. Գրիգ (Ամարաթ-մի, Անթարի ախոյեանը)։

«Անթարի» նման բանաստեղծական ասերը և ոճ ունեցող գրուածքները պահանջում են հայերէն լեզուի հմտութիւն և այդ ոճին համապատասխան թարգմանութիւն։ Պէտք է ասել, որ պ. Վրթ. Փափազեան թարգմանութիւնը կատարել է բարեխղճօրէն և ճկուն ու ճոխ լեզուով։

II

Նոյն խումբը մայիսի 24-ին ներկայացրեց Շիրվանզադէի «Աւերակների վրա» պիէսը, որը թէև, հեղինակի միւս պիէսների համեմատութեամբ, տեղ-տեղ բովանդակում է որոշ գունատութիւն, բայց և այնպէս ունի աչքի ընդգծված կենցաղական տիպեր։ Աչքի տիպերից են, օրինակ, Աթանէս Ֆրանգուլեանը, գաւառացի չաստ Նոյեմզարը և Շամիլ-բէգը։ Այս պիէսում ևս պ. Շիրվանզադէն հանդէս է գալիս իր դիտողական տաղանդով։

Դերակատարներից աչքի և նախկին սքանչելի էր տիկ. Ցամիկը (Նոյեմզար)։ Մի քանի անգամ առիթ ենք ունեցել գրելու, որ այս շնորհալի դերասանուհու այժմ կայանում է հէնց կենսուրախ դերերի մէջ, ուր նա երևան է հանում ճաշակ, գեղեցկութեան ըմբռնում և հարազատ ու բնական խաղ։ Ամենքը կը յիշեն նրա Շպանիկը։ Նա աւելի ուժեղ է մանաւանդ այնտեղ, երբ ներկայացնում է գաւառացի կամ կիսակիրթ պարզ կանանց։ Արիստօկրատ ոգին անհարազատ է նրան։

Ցամիկից յետոյ այդ երեկոյ աչքի էր Ալեան (Շամիլ-բէգ) և պ. Միրզոյեան (Աթանէս Ֆրանգուլեան)։ Հոգեբանական որոշ մոմենտներ, սակայն, պ. Միրզոյեանը չը տուեց այնպէս, ինչպէս որ հարկաւոր էր։ Օրինակ, գործակատարի տանը, երբ նա առաջարկում էր իր գործարանը նրան, այդտեղ պէտք է ցուցահանէր հայ արդիւնաբերողին յատուկ հոգեբանական ջահելութեան երևոյթներ։ Սակայն նա լաւ էր այնտեղ, երբ հպարտանում էր 75 տարվայ ֆիրմայով, երբ խօսում էր իր նախկին գործակատարի խնդրած վկայականը տալու կամ չը տալու մասին։

Գ. Սևումեանը լաւ գործակատար էր։ Պ. Մանուէլեանը իր դերում չէր։ Իս. Ալիխանեանը տուեց հիւանդոտ մարդու, հիւծված ու խեղճացրուութեան հասած երիտասարդի պատկերը։ Իսկ տիկ. Մայսուրեան բաւական հասակաւոր էր երևում մի օրիորդի դերի համար։ Նա իր դերը տալիս անբաւարար դրան նպաստեց, մանաւանդ, դերը չիմանալը։

Դերասանների մէջ նոր մարդ է պ. Գրիգ որ իր փոքրիկ դերի մէջ նա ցոյց տուեց բնական խաղ, մշակված, թէև դեռ ոչ համարձակ, շարժումներ ու ձայն։

Թատրոնում բաւական հասարակութիւն կար։

Ս.

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ.

ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

—

Մօտ վեց ամիս սրանից առաջ, դեկտ. 15-ին 1914 թ., Միանդաբի դաւաճանօրէն կազմակերպված կռւում զոհ գնացին երկու երևելի հայ պաշտօնեաներ, որոնց ողբերգական մահը անկեղծ վիշտ պատճառեց շրջանի հայ հասարակութեան ամբողջ խաւերում։ Մեկը՝ Գրիգոր-խան Էնակոլոպեանն էր, յայտնի՝ Փարվիզ-խան Սարհէնգ անունով, միւսը Ցոմման-խան Սարթիբը։ Ճակատագրական մի անխուսափելի կապով կարծես իրար հետ կապված էին այդ պաշտօնեաները դեռ մանկական հասակից սկսած։ Մենք կը ծանօթացնենք «Մշակի» ընթերցողներին այդ երկու անբախտ պաշտօնեաների հետ առանձին-առանձին։

Փարվիզ խան Սարհէնգը համբաւաւոր Էնակոլոպեան տան շառաւիղներից էր, Ասլան-խան Եաւէրի միակ որդին, որի մահից յետոյ փոքրիկ Գրիգորը իր վրա դարձրեց ուշադրութիւնը պարսից կառավարութեան, որ շնորհեց նրան հանգուցեալ հօր եաւէրական տիտղոսը՝ և թողեց պետական-զինուորական ծառայութեան մէջ ընդ հովանաւորութեամբ Անմալխանլու Ֆաթուլա-խան Միրփէնջի, որ Շուջա-ուդ-Դովլէի եղբայրն էր։ Վերաբնակվելով Մարաղա քաղաքում և գտնվելով սիրող խնամակալի հովանաւորութեան ներքոյ՝ Փարվիզ-խանը իր բնածին ընդունակութեամբ և համեստ բնաւորութեամբ հետզհետէ առաջ էր գնում զինուորական ասպարէզում և գրաւում իր խնամակալի սէրն ու յարգանք գտնում իր հրամանի ներքոյ գտնվող փոքրիկ գնդի սարվազներից ու տասնապետներից։

Մուզաֆֆէր-Էդդին շահի գահակալութեան օրերում երբ Ֆաթուլա-խանը՝ Զաֆէր-ուդ-Դովլէ տիտղոսով նոր շահի հետ ճանապարհվեց մայրաքաղաք և ընդմիշտ հաստատվեց արքայական թիկնապահի պատւաւոր պաշտօնում՝ Փարվիզ խանի հովանաւորութեան պարտականութիւնը մնաց իր եղբօր՝ Շուջա-ուդ-Դովլէի վրա, որը Մարաղայի գաւառապետն էր Սարդար-Մուխտադիր տիտղոսով։ Նոր խնամակալը Փարվիզ խանին աւելի առաջ քաշելու դիտումով՝ Թէհրանից նրա համար բերել տուեց սարհէնգութեան (գնդապետ) աստիճան և կարգեց Ատրպատականի 4-րդ գնդի հրամանատար լայն իրաւունքներով։ Այնուհետև 1896 թուականից սկսած Փարվիզ խանը մըտաւ իր զինուորական կեանքի ամենաեռուն և փոթորկալի շրջանը։ Ցեղափոխական-սահմանադրական 18-ամեայ անընդհատ խռովութիւնների ընթացքում Ատրպատականի ռազմական բոլոր կէտերում ու դիրքերում միշտ ներկայ էր գտնվում նա որպէս հմուտ հրամանատար և աներկիւղ նախայարձակ իր հազարանոց գնդով։ Ականատեսները, նոյնիսկ իր զինուորներ ու տասնապետները վկայութեամբ նրա դիմադրութիւնը հակառակորդ բանակին՝ հասնում էր հերոսական անվեհերութեան. յաճախ է պատահել, որ ամբողջ զօրաբանակը ցրիւ եկած դէպքում Փարվիզ-խանը մի տասնեակ անձնազոհ թիկնապահներով առաջ է տարել կռիւը անձամբ կատարելով թնդանօթաձիգի պաշտօնը։

Թաւրիզի Սաթթար-խանեան տասնամսեայ կռիւների ընթացքում տասն անգամ շրջապատվելով ֆէդայիների անհամար շղթայով՝ միշտ էլ ազատվել էր շնորհիւ իր ռազմագիտական հմտութեան։ Մի քանի անգամ շրջապատվել է և անթիւ քիւրդերով՝ Պայէզ-աղայի արշաւանքում, բայց դարձեալ ազատվել է առանց զոհերի։ Իր կեանքի վերջին ժամերում, երբ արդէն փախել էր Շուջա-ուդ-Դովլէն և սպանվել հիւպատոս խասը, Փարվիզ-խանը դեռ իր դիրքում շարունակում էր անհաւասար կռիւը՝ անձամբ վարելով թնդանօթաձգութիւնը, երբ ամեն կողմից շրջապատվելով զոհ գնաց անողորմ գնդակին դեռ երիտասարդ, մօտ 45 տարեկան հասակում, թողնելով իր կնոջը և անչափահաս զաւակներին անհուն կսկիծի մէջ։ Նա բացի փայլուն, պարտաճանաչ զինուորական լինելուց՝ էր և ազնիւ, բարի հայ քրիստոնեայ բառի բուն նշանակութեամբ. և հէնց այդ պատճառով էլ շրջանի հասարակութեան բոլոր խաւերում յարուցեց վշտի անկեղծ արտայայտութիւն։

* * *

Ցոմման-խան Սարթիբը բնիկ Ղարավէ-բան գիւղացի էր, որը գտնվում է Միանդաբի կողքին՝ Ջղաթի գետի եզերքին։ Այդ գիւղը 60-ական թուականներում մի շատ ճոխ ու բազմամարդ հայկական գիւղ էր 200 տուն հայ բնակչով. գիւղը հովւում էր Ցոմման խանի հայր՝ Ցովհաննէս քահանան։ Այդ հարուստ գիւղը կործանվեց, սրի քաշվեց յայտնի շէյխ Ուբադուլլահի արշաւանքին։ Ցովհաննէս քահանան մօտիկ ծանօթութիւն և յարաբերութիւն ունենալով Փարվիզ խանի հօր՝ Ասլան խան Եաւէրի հետ՝ իր տասնամեայ որդուն, Ցոմմանին, աշխատեցնում է մտցնել այդ ընտանիքի շրջանը, և երկու համարեա հասակակից երեխաները, Փարվիզն ու Ցոմմանը, ընկերական ջերմ սիրով կապված ապրում են միասին և միաժամանակ յաճախում պարսկական մանուկների դպրոցը պարսկերէն սովորելու։ Ամբողջ հինգ տարի միասին անց կացնելուց և պարսկերէն գրել-կարդալ սովորելուց յետոյ՝ երկու պատանի ընկերները բաժանվում են իրարից, Փարվիզը մնում է պետական ծառայութեան մէջ, իսկ Ցոմմանը անցնում է Կովկաս և ընդունվում է Նախիջևանի այն ժամանակվայ պետական դպրոցում։ Ցոմմանը մի քանի տարի մնալով աւարտում է Նախիջևանի դպրոցական կուրսերը և վերադառնում Թաւրիզ ու մտնում ռուսահպատակ և վաճառականների պետ եղբարք Նազարբէկեանների առևտրական գրասենեակը հաշուապահի պաշտօնով։ Լինելով ընդունակ, խելացի և լուրջ բնաւորութեան տէր՝ այդ ասպարէզում նա հետզհետէ առաջ է գնում և ի վերջոյ հասնում այդ տան կալուածական գործերի ընդհանուր կառավարչի պաշտօնին՝ խան և սարթիբ տիտղոսով։ Մօտ 40 տարվայ իր պաշտօնավարութիւնը, մանաւանդ վերջին 20-ամեակում անց է կացնում շատ փոթորկալի և մշտական երկիւղի ու վտանգի ենթակայ տեղական քիւրդ կալուածատէր Շէյխալի-խանի կողմից։ Սպանման գաղտնի ծրագիրներ շատ են քաշվել նրա կեանքի համար, սակայն միշտ էլ կարողացել է այդ որոգայթներից խոյս տալ և փախչել. երկարամեայ դատեր է վարել Շէյխ-ալի խանի հետ և միշտ էլ արդարացել ու յաղթական դուրս եկել։ Սակայն, ինչպէս ասում է ժողովրդական առածը, «Կուժը ջրի ճանապարհին կը կոտրվի»։ Միանդաբի վերջին կռւում, չը նայած Նազարբէկեանների նախազգուշական միջոցներին, և հրահանգներին՝ հեռանալ այդ շրջանից, նա թէև հեռանում է և գալիս Մարաղա, սակայն, ճակատագրական անխուսափելի պատահականութեամբ, ընկերանում է իր վաղեմի Փարվիզ-խան Սարհէնգին և գնում Միանդաբ, որտեղ երկուսն էլ մի ժամում միատեղ զոհվում են և թաղվում փլատակների տակ...

Ցիշատակելի են այդ երկու երևելի պաշտօնեաների վերջին օրերի նախազգացումները։ Ռուս-գերմանական պատերազմի հէնց սկզբի օրերում կարծես նրանք բնազդօրէն գուշակելով իրանց վախճանը՝ խորհրդակցում են միասին Երուսաղէմ գնալու ուխտի նպատակով, որով գուցէ և մզեն նախազգուշական մահվան վտանգը. բայց հակառակ այդ ցանկութեան՝ Փարվիզ խանը կառավարութիւնից թոյլտւութիւն չի ստանում, և ստիպված են լինում մնալ ու ընդունել դառն բաժակը...

Խուրշիդ

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է՝
№ 3 դէպի Բաթում 1 ժ. 45 ր. ցերեկ.
№ 4 » Բագու 7 ժ. 3 ր. երեկ.
№ 6 (արագ) » 12 ժ. 8 ր. ցերեկ.
№ 9 » Բաթում 8 ժ. 53 ր. երեկ.
» Ջուլֆա 10 ժ. 23 ր. երեկ.
» Բօրժօմ 3 ժ. 20 ր. ցերեկ.

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝
№ 3 Բագուից — 12 ժ. 54 ր. ցերեկ.
№ 4 Բաթումից — 5 ժ. 55 ր. երեկ.
№ 5 Բագուից (արագ) 7 ժ. 41 ր. երեկ.
№ 10 Բաթումից — 9 ժ. 51 ր. առաւ.
Ջուլֆայից — 6 ժ. 53 ր. առաւ.
Բօրժօմից — 7 ժ. 25 ր. առաւ.

ՀԻՒԾՎԱԾՈՒԹԻՒՆՆ

ու նիհարութիւնը, եթէ առաջացած է թոքախտից, սիֆիլիսից եւ կամ այլ քրօնիկական հիւանդութիւններից, նեվրաստենիան եւ ջղային հիւանդութիւնները, սեռական թուլութիւնը, սրտի հիւանդացումները, զառամութիւնը մեծ աջողութեամբ բժշկում է Սպէրմին-Պէլը, որի մասին վկայում են աշխարհիս ամենայայտնի բժիշկների բազմաթիւ դիտողութիւնները գրականութեան մէջ։

Սպէրմին-Պէլը միակ իսկական, բազմակողմանի փորձված Սպէրմինն է. այդ պատճառով էլ պէտք է ուշադրութիւն դարձնել „ՍՊԷՐՄԻՆ-ՊԷԼԻ" անուան վրա և չը գնել կեղծվածները, հեղուկներ և սերմային գեղձերից պատրաստված մահլամներ, որպէս անպէտք նմանողութիւններ, որոնք թէ յատկութեամբ և թէ ներգործութեամբ Սպէրմին-Պէլի հետ ոչ մի առնչութիւն չունեն և յաճախ պարունակում են առողջութեան համար վնասակար տարրեր։

Ցանկացողներին ուղարկվում է ձրիաբար «Цѣлебное дѣйствіе Спермина» գիրքը. ամբողջ օրգանօտէրապիայով հետաքրքրվողներին ուղարկվում է՝ 4 հատ 7-կոպէկանոց նամականիշ ստանալուց յետոյ՝ նոր լոյս տեսած «Цѣлительныя силы организма» գիրքը։

Սպէրմին-Պէլին կայ ամենուրեք։

Профессоръ Д-ръ ПЕЛЬ и С-вья Петроградъ
Մատակարար Նորին Կայսերական Մեծ. Դրան

№ 4 0—3

Քառակուսի սաժէնը
10 ԿՈՊԷԿՈՎ

ծախվում են հողամասեր տնօգելու՝ համար ձրի առատ ջրերով՝ այգու և ամարանոցի համար։ Հողամասերը գտնվում են Սադախլօ կայարանից 5 վերստ հեռաւ. վրա, Թիֆլիսից 40 վ. հեռ. վրա, իսկ Թօխլաուրսկի պլատֆորմայից 2 վ. հեռ. վրա։ Այդ գործութեան ձեռնարկողների հետ կարելի է պայմանաւորվել և ընկերակցական հիմունքներով։ Նոյն տեղը տրվում է նաև 30 դեսեատին անտառ՝ փայտ կտրելու համար։

Դիմել՝ 1-я Тумановская ул. № 13, Бухгалт. курсы Ив. З. Теръ-Степанова.
(օ. մ.) 335. 5—3

Պետական ծառայութեան մէջ եղող մի պատւաւոր անզաւակ հայ պարոն և իր ամուսինը ցանկանում են, համաձայն օրէնքի, **որդեգրել հայ որբերից մէկին** (ցանկալի է, որ փախստականների զաւակ լինի)։ Երեխան պէտք է լինի արական սեռի, առողջ և ոչ աւելի քան 2—3 տարեկան հասակի։ Մանրամասն համար դիմել՝ Բուլթայիս, հայոց քահանային։
(կ.) 355. 2—1

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ
վաճառվում են հետևեալ հրատարակութեանց սակաւաթիւ օրինակները

1) ՄՏՔԻ ՄՇԱԿԸ, Գր. Արծրունու գրական գործերը. 25-ամեակի առիթով, Ա. Մաքսուդեանի, գ. 50
2) АГРАРНЫЯ ПРОБЛЕММЫ, Ал. Калантаръ, գ. 10
3) СУДЬБА ТАБАКОВОДСТВА НА ЧЕРНОМОРСК. ПОБЕРЕЖЬѢ, Ал. Калантаръ, գ. 15
4) ԻՆՔՆԱԿՈՉ ԻՇԽԱՆԸ, Վիլհէլմ Հաուֆի, Թարգմ. օր. Վ. Տէր-Նիկողայոսեանցի, գ. 10
5) АРМЯНСКАЯ ПОЭЗІЯ ВЪ ЛИЦѢ РАФАИЛА ПАТКАНЬЯНА, Гр. Чалхушьяна, գ. 10
6) ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԱԽՏԵՐ, բժ. Ա. Բուզուգեանի, գ. 05
7) ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԵՒ ՀՐԱԲՈՒԽ, Վ. Լուշկեվիչի, գ. 06
8) ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒՀԻ, Շէյֆերինի, Թարգմ. Խ. Մ-ի, գ. 05
9) ԵՐԿՈՒ ՆՈՎԵԼԼԱ, Իւանի Ախոյի[?], Թարգմ. Լ. Բաբայեանի, գ. 10
10) ՍԻՍՏԵՄ, Մ. Հալլէի, և ԻՐԶԱՆԻԿ ԻՇԽԱՆ, Օ. Վիլէի[?], Թարգմ. Լ. Բաբայեանի, գ. 15
11) ՀՕՐԵՆ, Գ. Տէր Թովմասեանի, գ. 40
12) ԴԺՈԽՔ, Յ. Զախարեանի, II հա. գ. 30
13) СѢРА, Лекція д-ра А. Арцруни, գ. 20

Այս գրքերից մի մի օրինակ պահանջողին զեղչ է լինելու 20% ճանապարհածախսը իր վրայ։

Դիմել՝ Ред. газеты «МШАКЪ», Тифлисъ
(8) 0—6

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 թ.
(Պուշկին, Ջօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։
Բ. Գ. ԱՂԱՄԱՐԵԱՆ—9½—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծաղկահատ.։
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի քթի հիւանդութ.։
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երիկամ. հիւանդ. և շագանակ. խողովակ ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-Բ.ԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—87

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԴԻԼԻՋԱՆՈՒՄ

տրվում են ԱՄԱՐԱՆՈՑՆԵՐ. Ցանկացողները տեղեկութիւնների համար կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Дилижанъ. Правленіи О-ва Благоустройствъ.
(և.) 337. 2—2

Типографія Канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный